

2 7 4 5

సామెతలు

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

వ్యవస్థాపకులు : విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి

పుటలు 13

రాజమహేంద్రవరము 16-10-1989, 1-11-1989

సంచికలు 24, 1

— ఈ సంచికలో —

తెలుగునవలా భారతంలో బలిపాడ “చైత్రపర్వం”	1-8
సత్యభామ	8-4
స్పృశ్యుని గొంతుకలో “అస్పృశ్యుల విజ్ఞప్తి”	5-6
ఊర్మిళ - పాత్రచిత్రణ	6-8
జానపద చిత్రకళాబ్రహ్మ - పైడిరాజు	9-10
సూరి - నీతి - పెంకి కథలు - పరిశీలన	10-12
నన్నయభట్టు (ఆకాశవాణి సాజన్యంలో)	12-18
ఇంకాది సూత్ర విచారము	18-14
“యువకవులు - కవితా సుకలనాలు - సాహిత్య సుంధులపాత్ర”	15
తెలుగు దండక సాహిత్య సూది	16-19
శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి 123 వ జయంతి సభ	16
సుజాతా దేవిగారి మునుధుర సాహితీ సుగంధాలు	17-20

రాబోవు సంచికలో:.. 1. బుర్రకథ అవిర్భావ వికాసాలు, 2. నన్నయ వచన రచన, 3. వారెడ్డి వదచిత్ర పరిశ్రమ,
4. జానపదుల జీవిత విశేషాలు, మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

సంవత్సర చందా రు. 12-00

6 మాసములకు రు. 6-00

విడి ప్రతి 0-00 పై.

పాఠకులకు మనవి

సహృదయులు సాహిత్యాభిమానులూ అయిన పాఠకుల ఆదరణ సహకారాలతోనే ఉత్తమమైన సాహిత్య పత్రికలు పది కాలాలపాటు కొనసాగుతాయి.

మంచిదనుకున్న పత్రికను పెంచి పోషించవలసిన బాధ్యత కూడా పాఠకులదే !

పఠితలందరూ మా అభిప్రాయాలతో ఏకీభవించి తమ తమ చందాలను క్రమం తప్పకుండాను ఆలస్యం చేయకుండాను పంపించ వలసినదిగా కోరుచున్నాము.

సంపాదకుడు

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

1. తెలుగు నవలాభారతంలో బలివాడ “చైత్రవర్షం”

— డా. డి. యోహాను బాబు. ఎం. ఏ., పి. హెచ్. డి.

తరతరాల ఒకజాతి వైజ్ఞానికమైన, నైతికమైన సామాజికమైన, నియతినిగాని, ప్రగతినిగాని నిరూపించే సమయాలు, సంప్రదాయాల సమాహార స్వరూపాన్నే సంస్కృతి అనవచ్చు. ‘నాగరికత అనే పదార్థానికి రూపమొసగేది సంస్కృతే’ అంటారు అరిస్టాటిల్. ఇంకో విధంగా చెప్పాలంటే నాగరికత బాహ్యజీవితం, సంస్కృతి అంతరజీవితం. వేష భాషలోను, ఆచార వ్యవహారాలలోనూ, నైతిక జీవితంలోనూ, మనోవికారంలోనూ కొందరిగింది సంస్కృతి. పరిణామశీలమైన కాలంతో పాటు నాగరికతా సంస్కృతులు కూడా తమరూపాన్ని మార్చుకొంటాయి.

అయితే కాలపరిణామానికి తలఒగ్గక, నవీన నాగరికత వ్యాపారాలు లోను గాకుండా తరతరాల తమ సంస్కృతీ సంత్రదాయాన్ని కాపాడుకొంటూ నేలకల్గిని, ప్రకృతి సమితిని సమ్మతించి జీవితాన్ని కొనసాగించే విష్కల్యమయిన కొండజాతి ప్రజలు యిప్పటికీ ఎందరో ఉన్నారు. అలాంటి వారిలో ఒకరైన ‘గదవిజాతి’ గిరిజనుల జీవిత సంస్కృతులకు అద్దం పట్టిన నవలిక బలివాడ కాంతారావుగారి చైత్రవర్షం నవలిక.

కళింగాంధ్ర నవలా రచయితల్లో బలివాడ విశిష్టులు, విలక్షణులు. సాదాసీదా నవలా రచయితల్లా కేవలం కుటుంబ జీవన చిత్రణాత్మక నవలలు, సామాజిక జీవిత చిత్రణాత్మక నవలలు మాత్రమే వ్రాసిన వాడుకాదు ఆయన. అంతకు మించి ఆయన చక్కని ‘సాంస్కృతిక నవలా శిల్పి’ ఆయన రేఖి నుండి వెలువడ్డ సాంస్కృతిక నవలల్లో ఓ అణిముత్యం చైత్రవర్షం.

1974 ప్రాంతంలో కాంతారావుగారు ‘నేపర్ ఆర్క్ మెంట్ డిపార్ట్ మెంట్ (ఎన్. ఏ. డి) ప్రాజెక్ట్ అఫీసర్ గా “కోరాపుట్ లో కొన్నాళ్ళున్నార క్షాంతారావుగారు. అక్కడి గిరిజనులైన ‘గదవి’ లు ఆయన దృష్టిని ఆకర్షించారు. అదేవి తల్లి అనేంగు బిడ్డలైన ఆ గదవిల ఆచార వ్యవహారాలకు, వేషభాషలకు, సంస్కృతీ సంప్రదాయాలకు ముగ్ధులైన బలివాడ వారి నిర్మల జీవితానికి నిలువు బద్దంగా ‘చైత్రవర్షం’ నవలికను 1975 లో రచించారు. ఇది 1977 వ సంవత్సరం ‘ఆంధ్రజ్యోతి వారపత్రిక’ దీపావళి ప్రత్యేక సంచికలో ముద్రించబడింది.

చైత్రవర్షం కథానంగ్రహమిది అదు విక నాగరికతా వర్షం ప్రారంభమైనదక అది.

గిరిజనులు విష్కల్యమైన మనస్తత్వాలతో సాహసంతో కూడిన సుఖమయజీవనం సాగిస్తు ప్రకాంతంగా ఉంటారు. ఆ గదవి జాతికి పెద్ద సోముగదవి, వార్ధక్యంలో అడుగుపెట్టాడు. ఈ ప్రకాంత జీవనమనే కొండలలో పారే స్వచ్ఛమైన నీటిలో పట్టణ నాగరికత అనే బురద చేరి స్వచ్ఛమైన తన జాతి జనుల విష్కల్య జీవితం ఎక్కడ కలుషితమై పోతుందో నన్న భయం అతనిలో అనుక్షణం అందోళనని కలిగిస్తుంది. ఇతని కొడుకు మంగళ గదవి; తండ్రిలోని సుగుణాల్ని పుణికిపుచ్చుకొని రాజపాలమా గ్రామంలో ‘విప్రులాంటి న్యాయంతో’ వ్యవహరిస్తుంటాడు. అవినీతినిగాని అన్యాయాన్ని గాని సహించడు. పరులేకాదు ఒకపేజ తన వారైనా అటువంటి అకృత్యాలకు పాల్పడితే వారి ‘కరేజు’ తింటాననిఅంటాడు; అన్నంత పని చేస్తాడు.

రోచీగదవి అన్నవ్యక్తి వక్క ఊళ్ళో ఒకడి దగ్గర కొంతసొమ్ము వడ్డీకి తెచ్చు కొంటాడు. గడువు సమయానికి రోచీగదవి ఇచ్చిన మాట నిలబెట్టుకోలేదు సరికదా అప్పుయిచ్చిన వ్యక్తినే మోసుంచేయడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. ఈ విషయం మంగళగదవి తెలుసుకొంటాడు. రోచీగదవిను నిలవేస్తాడు.

తప్పనిసరి పరిస్థితుల్లో గోచీగదబ బాకీ సొమ్ము పూర్తిగా చెల్లిస్తాడు.

ఇలావుండగా మంగళగదబకు కొడుకు పుడతాడు. గదబల ఆచారం ప్రకారం తాత అయిన సోముగదబ మంగళగదబ కుమారునికి తొలిస్నానపు రోజున కల్లు తెచ్చి యివ్వవలసి వస్తుంది. అకల్లుతోనే పుట్టిన బిడ్డకు తొలిస్నానం చేస్తారు. సోముగదబకల్లు తెచ్చే ప్రయత్నంలో ఉండగా కుపాను వచ్చి అతని కల్లు చెట్టుకాస్తా కూలిపోతుంది; కుండలో కల్లు భూమి పాలౌతుంది. ఆచారాన్ని మంట గరిపరాదు, మాటపోగొట్టు కోకూడదు. వేరే ఎక్కడన్నా కల్లుతేడానికి సమయం లేదు. పైగా కుపాను గత్యంతరం లేక సోముగదబ మంగళగదబ కల్లుచెట్టుమన్న కుండను దొంగ తనంగా దించబోతుంటాడు. ఈ విషయాన్ని తల్లిగారా చూసిన మంగళగదబ తవ్వచేస్తున్నాడన్న కోపంతో కన్న తండ్రినే తలనరికి చంపుతాడు. కథాదుఃఖంత మౌవుతుంది.

గదబ జాతి జనుల నిష్కల్మష సంస్కృతిని పట్టణనాగరికత కలుషితం చేసిందని రచయిత ఆవేదనను వ్యక్తం చేశారు. ఈ హృదయ విదారక గాథలోతుగా పరిశీలిస్తే ఇంతగొప్ప న్యాయం ఆ గిరిజన ప్రాంతంలో పాటించబడుతుందంటే నాగరికులమన్న మనం వాళ్ళని చూసి సిగ్గుపడాలి. అయితే యిటువంటి చోట్ల పట్టణనాగరికత ప్రవేశించి విషరీణాలు నాటింది, తత్ఫలితమే ఆ రాజబొలమా గ్రామంలో నోదోబర్ వంటి వ్యక్తులు రోచీగదబలాంటి అమాయకుల్ని మధ్యవర్తులుగా పెట్టుకొని దళారీతనం చేసి అమాయకులైన గిరిజనుల్నిదోచుకొంటున్నారని తెలియజేశారు కాంతారావుగారు. ఈ దోపిడీ సంస్కృతిని, దాని కుట్ర తత్వాన్ని క్రమేపి గిరిజనులు కూడా అరివరచు కొంటున్నారని ఆవేదన చెందారు రచయిత.

వీరి సంస్కృతిని జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తే, వీళ్ళలో మగవాళ్ళు వేటకు వెళ్ళడం,

కష్టించి, పనిచెయ్యడం మొదలైనవి చేస్తారు. వేటకెళ్ళిన మగవాడు ఎంతకష్టపడెనా ఏదో ఒక జంతువును వేటాడవిడే యింటి ముఖం చూడడు. వేటాడిన జంతువును ఇంటికి తెస్తున్న సమయంలో ఆ గ్రామంలోని ప్రీలంతా ఊరిబయట గుమ్మకూడి వేటనుండి వస్తున్న వ్యక్తికి స్వాగతం పలికి మేళతాలతో ఊళ్ళోకి ఆహ్వానిస్తారు, ఆ రాత్రి యౌవనంలో ఉన్న ఆడమగవాళ్ళు రెండు జట్లుగా ఏర్పడి మద్దెల మోతలకు లయబద్ధంగా నృత్యం చేస్తూ ఆనందాన్ని అనుభవిస్తారు.

మగవాళ్ళు జాట్లుకి, వంటికి నూనెరాస్తారు. మగవాళ్ళు గవందాకడితే, ఆడవాళ్ళు రంగు రంగుల చీరలు ఒంటికి చుట్టుకొంటారు — కొప్పులో పూలు, ముక్కుకి మొక్కెర, ముఖాన పెద్దబొట్టు, చక్కని శరీర సొప్పవంతో అందంగా కనిపిస్తారు. బిడ్డలకల్లులైతే కట్టిన చీరకొంగునే కొంతభాగం బిడ్డకు ఉయ్యాలగా తయారు చేస్తారు. నెత్తిమీద బుట్టకూడా పెట్టుకొని ఏదో ఒక పనిచేస్తుంటారు. ఆ గిరిజన ప్రీలు, యుక్తవయసుకుముందే వీళ్ళలో ఎక్కువగా పెళ్ళిళ్ళు జరుగుతుంటాయి. మగవాళ్ళే ఆడవారికి కుక్కం చెల్లించాలి. పెళ్ళయిన తరువాత తల్లిదండ్రులు నూతన దంపతుల చేత వేరే కాపురం పెట్టిస్తారు; వాళ్ళ బాధ్యతల్ని ఇకవట్టించుకోరు. అనూతన దంపతులు స్వతంత్రంగా జీవించ వలసిందే. ఆసులు ఎమైనా ఉంటే మగవాళ్ళ మధ్యే పంపకాలు జరుగుతాయి. భార్యారర్థం మధ్య ఏదైనా పొరపొచ్చాలు వస్తే విడాకులు తీసుకొనే ఆచారం కూడాఉంది. విడాకులు పొందిన ప్రీని ఏ వ్యక్తి అయినా పెళ్ళి చేసుకోరానికి ముందుకు వస్తే అతను గతంలో ఆ ప్రీని పెళ్ళాడినవాడు చెల్లించిన దానికంటే రెండు రెట్లు ఎక్కువ ధనం కుక్కంగా చెల్లించాలి. అవ్వడవ్వదు సంతలు జరుగుతుంటాయి. ఇక్కడే అందరూ వస్తువులు కొనుక్కుం

టారు. వీళ్ళకు వండిన సూనెగింజలు; కల్లు మొదలైన వాటిని సంతలో ఇచ్చి కావలసిన వస్తువులు తెచ్చుకొంటారు. వీళ్ళలో 'వస్తు మార్పిడి వద్దతి' (బార్డర్ సిస్టమ్) ఇంకాఉంది.

ఆడిన మాటకు కట్టుబడే తత్వం వీళ్ళది. 'నాయం నిలపడానికి ఎదుటివాడి వచ్చనిచేలో మేస్తున్న గొర్రెల్ని నరికి రక్తం తాగుతాడు. కుమ్ముతున్న ఎనుబోతులతో పోట్లాడి చంపి ఊరంతా మాంసం వంచుతాడు' అన్న సోముగదబ మాటల్నిబట్టి వాళ్ళ మనస్తత్వాన్ని అంచనావేయొచ్చు. ఒండ్రో నిమ్మకంలేకుంటే పూజలు చేయించడం. మంత్రాలు వల్లించడం మొదలైనవి చేస్తారు. మూఠనమ్మకాల్ని పాటిస్తారు. వీళ్ళలో చనిపోయిన వాళ్ళందరినీ దేవతలుగా భావించే అలవాటుంది. 'మంగళ ఎండవ్వుడు పుట్టాడు. వీడు సాయంత్రం పుట్టాడు. మంగళకి ఉన్న కోపం వీడికుండదు. సాంతంగా చల్లని పొద్దులా ఉంటాడు నా మనుమడు' అన్న సోముగదబ మాటల్ని బెట్టి మధ్యాహ్నం సమయంలో సంతానం కలిగితే మంచి కోపిష్టులవుతారని; సాయంత్రం పూట కలిగితే శాంతమతులవుతారని వీరి నమ్మకం. బిడ్డ పుడితే ఆ ఒడ్డుకు తాత అయిన వ్యక్తి, బిడ్డకు తొలిస్నానపు రోజున విధిగా కల్లు తెచ్చి యివ్వాలి. పొరుగు ఊళ్ళ ప్రజలు ఎవరైనా ఏ విషయంలో అయినా వీళ్ళదగ్గరకు వస్తే ఆ వచ్చిన వాళ్ళని బంధువులుగా భావించి సకల మర్యాదలు చేస్తారు.

చైత్ర మాసంలో 'చైత్రవర్ష' అన్న పండుగ జరుపుకొంటారు. ఇది నెలరోజుల పాటు జరుగుతుంది. మొదటిరోజు రంగు రంగుల చీరలు వెదురు కర్రలకు పరదాలుగా కట్టి వాటికి పూలదండలు వేలాడదీస్తారు. వెదురు వేళ్ళుపట్టుకొని బారులుగా నిలుచుంటారు. మద్దెల మోతకు లయబద్ధంగా నృత్యం చేస్తారు. మొదటిరోజు తరువాత మగ వాళ్ళంతా పని పాటల్లోకి వెళతారు. ప్రీలు మాత్రం ఊరిబయట గుమికూడి ఆ

శ్రోవణ పోయే మగవాళ్ళని అడ్డగిస్తూ సరదాగా పాటలుపాడుతూ మగవాళ్ళ దగ్గర వాగ్దానాలు తీసుకొంటారు. ఈ విధంగా ఆ పండుగ నెలరోజులు జరుగుతుంది.

కాంతరావుగారు యీవిధంగా గదల జాతి గిరిజనుల ఆచార వ్యవహారాలు, సంస్కృతిని, అచ్చట భౌగోళిక పరిస్థితిని, పరిసరాల్ని నిశితంగా పరిశీలించి పొందికగా ఈ నవల్లో చిత్రించారు. 'చైత్ర' అనేది తెలుగు సంవత్సరాది మాసాన్ని తెలియజేస్తుంది. 'వర్షం' అంటే పండుగ. చైత్రమాసంలో జరిగే పండుగ చక్కగా వర్ణించబడింది కాబట్టి రచయిత ఈ నవలకు చైత్రవర్షం అన్న పేరు పెట్టారని చెప్పవచ్చు. మరికొంచెం నిశితంగా పరిశీలిస్తే తెలుగుమాసాల్లో మొదటిది చైత్రమాసం. ఈ మాసంలో వసుంఠ ఋతువు వస్తుంది. వసుంఠంలో ప్రకృతి ఆహ్లాదమయంగా ఉంటుంది. చిగురుటాకుల సుమలేత దనంలోఓకానొక కోటవెల్లివిరుస్తుంటుంది. అలాగే ఆటవిక జాతులు నాగరికతా దిశలోఅడుగు ముందుకు వేసివడినాయి ఎంతో ఉక్కుష్టమైనట్టివి. నీతి నియమాలకు వట్టం కట్టి నిష్కలమృష ప్రవృత్తితో, నిస్వార్థ జీవనం సాగించిన ఆ తొలినాగరికతా దినాల్ని తలపుకు తెస్తు - గదలరింకా ఆ నాటి నీతి నియమాలకు పంస్కృతి ప్రపదాయాలకు కట్టబడి జీవితాన్ని పండుగలా కొనసాగిస్తూన్నారని తెలియజేసేందుకే ప్రతేకాత్మకంగా కాంతరావుగారు ఈ నవలకు చైత్రవర్షమని నామకరణం చేశారు. తెలుగు నవలా సాహిత్యంలో అందులోను సాంస్కృతిక నవల్లో ఐరివాడ చైత్రవర్షం తనదైన విశిష్టస్థానం గలది.

(౪౪)

2. సత్యభామ

— డా॥ పి దొరస్వామినాయుడు, ఎం.ఎ., పి. హెచ్. డి.

శ్రీకృష్ణదేవరాయల ఆస్థానాన్ని ఆలంకరించిన అష్టదిగ్గజకవుల్లో నంది తిమ్మన ప్రసిద్ధుడు. ఈయనను ముక్కు తిమ్మన అని కూడా అంటారు. తిమ్మన రాసిన పారిజాత వహరణం అనే ప్రబంధంలో సత్యభామ వివిధ చేష్టలు బహుముఖంగా వివరింపబడ్డాయి. ప్రబంధకవులు ఒక పరమార్థ సాధనను దృష్టిలో పెట్టుకొని ప్రబంధాలు రాశారనిపిస్తుంది. ఉదాహరణకు కృష్ణదేవరాయలకు స్వాగోడలాంటి కొడుకు పుట్టాలని కాంక్షిస్తూ అల్లసాని పెద్దన మనుచరిత్ర రాసి రాయల కంకిత మిచ్చాడు. అలాగే అంతఃపురంలో రాత్రి సమయంలో జరిగిన సన్నివేశాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని నంది తిమ్మన పారిజాతాపహరణ ప్రబంధాన్ని రచించాడు. రాయలు ఒకరాత్రి ప్రొద్దుమైన తర్వాత చిన్నమదేవి ఇంటికి ఆలస్యంగా వచ్చాడు. అప్పటికే రాత్రి కావడంవల్ల మైమరచి చిన్నమదేవి తల పెట్టుకొనవలసిన స్థానంలో కాళ్ళుపెట్టి పడుకొంది. రాయలు మామూలుగా పడుకొన్నాడు. చిన్నమదేవికాళ్ళు తెలియక నిద్రావస్థలో రాయల తలకు తగిలాయి. రాయలుకు కోపం వచ్చింది. అప్పుట్నుంచి చిన్నమదేవి అంతఃపురానికి రావడం ఘానేశాడు. తన భాధను చిన్నమదేవి తనతో అరణంగా వచ్చిన కవి నంది తిమ్మనతో చెప్పకొంది. రాయల కోపాన్ని మాఫదానికి నందితిమ్మన వూనుకొన్నాడు. సాక్షాత్తే శ్రీకృష్ణదండతటివాణ్ణి సత్యభామ కాళ్ళతో త్రోసిందని తన ప్రబంధంలో వివరించాడు.

శ్రీకృష్ణునకు ఎనిమిది మంది భార్యలున్నారు. వారిలో రుక్మిణీ సత్యభామలు పేరు పొందినవారు. అందులో రుక్మిణీ లక్ష్మిదేవి స్వరూపురాలు, భక్తి భావం కలది. ఇకసత్యభామ తడుగడుసరి. అందగత్తె, గర్వి

అనూయాపరురాలు. శ్రీకృష్ణుడు తనదానుదని బాహుళంగా అందరిలోను చెప్పుకొంటుంది. తనకంటే మించిన అందగత్తె లోకంలో లేనేలేదని భావించిన గర్వి. శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణీదేవి మందిరంలో నున్నప్పుడు కలహప్రియుడు నారదమహర్షి అరుదెంచాడు. ఊరకే రారేడు. అపురూపమైన పారిజాత పుష్పాన్ని తెచ్చి కృష్ణునకిచ్చాడు. అప్పుడు కృష్ణుడు నందిగంలో పడ్డాడు. రుక్మిణీ, సత్యభామల్లో ఈపుష్పాన్ని ఎవరికివ్వాలి? అని, చివరకు సన్నిధిలో ఉండే రుక్మిణీ కిచ్చాడు. ఇందులో కృష్ణుని తప్పేమిలేదు. అపువ్యవధిలో పెట్టుకోగానే రుక్మిణీ అందం అతిశయించింది. సమయంకోసం ఎదురు చూస్తున్న నారదుడు అపుష్ప ప్రభావాన్ని విశేషంగా వర్ణించాడు.

'వరిమళము నెడదు, వాడదు

పరువము దప్పదు, పరాగ భర భరితం బై
నిరతము జగదేక మనో'

హరమగు నీకునుమరాజమంటుజవదనా'-
(పారిజాత 1-59)

ఇలాంటి పారిజాతాన్ని ధరించిన రుక్మిణీయే కృష్ణుని భార్యల్లో అధికమైందని, కృష్ణునకు రుక్మిణీయందు పరిపూర్ణమైన ప్రేమ ఉందని, దీనితో సత్యభామకు గర్వభంగమవుతుందని ఇలాంటి ఏపేవో పలికాడు. అంతే గాదు. సత్యభామ గర్వాన్ని ఇలా వర్ణించాడు.

'చక్కని దాననంచు నెలజవ్వని నంచు జగం
బులోనఁ జే

రెక్కిన దాన నంచుఁ బతియెంతయు నాకమ

రకుఁడంచుఁదా
విక్కుచు విఱ్ఱి వీఁగుచు గణింపదు కాంతల

సత్య, యంతకున్
స్రక్కకయున్నె నీ మహిమ సూచిన
బోలులు విన్నవించినన్:' (1-66)

నారదుడాలా పారిజాతాన్ని పొగుడుతూ, ఇలా సత్యభామను కించపరస్తూఉంటే కృష్ణుని నకులోప కంపంపుడుతుంది. సత్యభామ కోపం తెలిసిన నాడు కావడంవల్ల లోలోపలే బాధననుభవిస్తూ వైకి మాత్రం సంతోషం వ్యక్తపర్చాడు.

సత్యభామ చెలికత్తె రుక్మిణిమందిరంలో అరుగుతున్న విశేషాలను తమ నాయకురాలికి చెప్పాలని బయలుదేరింది. ఈ విషయాన్ని కృష్ణుడు ఒక కంట కనిపెట్టాడు. దాని దుష్పరితాలను కూడా గ్రహించాడు. కాని విస్మయమే. వెళ్ళితే రుక్మిణికి కోపం రావచ్చు. అందుకని ఊరకున్నాడు. చెలికత్తె వదిస్తారంగా రుక్మిణి మందిర విశేషాలను సత్యభామకు వివరించింది. అదివిని సత్యభామకు కోపం ఎలావచ్చిందో కని యిలా వర్ణించాడు. దెబ్బతిన్న ఆడునాగుపామువలె లేచిందట, నేయి పోయగా భగ్గున అంటు కొన్న అగ్నికిరివలె విజృంభించినదట, తన చెక్కుల కుంకుమ వస్త్రములు ఎర్రగా మారిన వట. బొంగురుపోయిన కంఠంతో డిగిసలా దిందట.

సత్యభామ మానవతి. ఇన్నాళ్ళు కృష్ణుడు తన దాసానుదాసుడు. తనకు మించిన ప్రియురాలొకటి ఉండడం సత్యభామ కిష్టంలేదు. పైగా నారదుని వ్యంగ్యపు వలుకులు 'గోరు చుట్టుపై రోకటిపోటు' లాగా అనిపించాయి. 'మానంబె తొడవు నకులకు, మానమే ప్రాణాధికంబు' అని సత్యభామ వలికింది. దీని బట్టి సత్యభామ ఎంతటి మానవతియో అవ గతమవుతుంది 'వతి ప్రాణ సదృశబంధువు. పతి దైవం- పతియే ప్రీతి ఏడుగడయు. అట్టి వతిమేర దప్పిన గతికుల కాంతలకు పేరు గలదే చెవుమా' అని బాధపడింది. ధనమిచ్చి పుచ్చుకొన్నచో ఓర్వవచ్చు. మగడింతులకు చన విచ్చి పుచ్చుకొన్నచో ఓర్వరానిదని సత్యభామ అనేదన వెలుబిచ్చింది. దీనినిబట్టి

అమె ఎంతటి మనోవేదన ననుభవించినదో తెలియగలదు.

సత్యభామ మానిన చీరకట్టుకొని మౌనముతో, భూషణములను తిరస్కరించి, విషాదవేదనల ననుభవించింది. కోవగృహాన్ని ప్రవేశించి ముసుగుకప్పుకొంది. ఇక కృష్ణుడు వచ్చి ఓదార్చినగాని అమెకు కోపంపోదు. శ్రీకృష్ణుడు రథమెక్కి సత్య మందిరం చేరాడు. గృహ పరిసరప్రాంతాల్లో సత్యభామ కన్పించలేదు. అప్పటికే అతనికి అర్థమయింది. కోవగృహం ప్రవేశించాడు. చెలికత్తె సత్యభామను విననకట్టుతో వినరుతూ ఉంది. అమెను పంపించి కృష్ణుడు తానే స్వయంగా విననకర్రతో వినరడం ప్రారంభించాడు. పారిజాత పుష్పదివ్యవాసనలు గదిలోకి ఎలా వచ్చాయోనని సత్యభామ ముసుగు విప్పింది. ఇంకేముంది, ఎదుట గోపికావల్లభుడు. కోపం తారాస్థాయికి చేరుకొంది. కృష్ణుడు సత్యభామను అనునయించ దానికి ప్రయత్నించాడు. మైతౌడపులేల ధరింపవు; అంటూ మెల్లగా చూటలు చెప్పడం ప్రారంభించిన సత్యభామ తన కామ పాదంచే కృష్ణుని ప్రక్కను నెట్టింది.

“జలజాతానన వాసవాది సురపూజా భాజనం
దై తన దుర్బలాంతాయుధు కన్నతండ్రి శిరమచ్చో
వామ పాదంబునం దొలంగం ప్రోచె లతాంగి: యట్లయగు నాడు
త్నేరము లేయదే రయకం తెందిన యట్టికాంతలుచిత
వ్యాపారము లేరురే (1.121)

భర్తలునేరాలు చేస్తే కోపం చెందిన ప్రీతి సహించరని కవి సుమర్శించాడు. నంది తిమ్మనగారి ఆశయం నెరవేరింది. సత్యభామ కోపోపశమనానికి కృష్ణుడు ఒక పారిజాత పుష్పమేమిటి? ఏకంగా పారిజాత వృక్షాన్నే

స్వర్గంనుంచి తెచ్చి సత్యభామ పెరటి చెట్టుగా నాటిస్తానని హామీ ఇచ్చాడు. దాంతో సత్యభామకోపం పోయింది. స్వర్గలోకానికి కృష్ణునితో పాటు సత్యభామ కూడా వయనమయింది. స్వర్గలోకంలో ఇంద్రుడు శ్రీకృష్ణ, సత్యభామలను, ఘనంగా స్కరించాడు. అనంతరం నందనోద్యాన వనంలాటి వెళ్ళిన కృష్ణుడు పారిజాత వృక్షాన్ని పెకలించడానికి ప్రయత్నించాడు. వనపాలకులు ఏమిటి అక్రమ” మని మందలించారు. కృష్ణుడు సమాధాన మిస్తూ ఉండగా సత్యభామ ముందుకు వచ్చి “ఈ పారిజాతానికి ఇంద్రుడెవరు? లక్ష్మీ కాస్తుతములు ఏ మహానుభావుడు తీసుకొన్నాడో అకృష్ణుడే దీనికి ప్రభువు. కాదంటే మీకచీదేవి తన భర్తను పంపించి దీనిని తీసుకొని పొమ్మని” దిక్కరిస్తుంది. ఇక్కడ కూడా సత్యభామ గడుసరి తనం విదితమవు తుంది.

చివరకు ఇంద్రుడు కృష్ణునితో యుద్ధం చేసి అవజయం పాలవుతాడు. కృష్ణుడు చెప్పిన మాట ప్రకారము సత్యభామ పెరటి చెట్టుగా పారిజాతాన్ని నాటిస్తాడు. సత్యభామ అభీష్టం నెరవేరుతుంది. రుక్మిణికి ఒక పారిజాత పుష్పం లభిస్తే, సత్యభామకు ఏకంగా పారిజాతవృక్షమే పెరటి చెట్టయింది.

ఇట్లు పారిజాతాపహరణ ప్రబంధంలో సత్యభామ అందగత్తెగా, గర్విగా, పొగడుబోతుగా, అసూయా పరురాలుగా చిత్రింపబడింది.

4. స్పృశ్యుని గొంతుకలో “అస్పృశ్యుల విజ్ఞప్తి”

— శ్రీ కొండవల్లి సుదర్శనరాజు.

అస్పృశ్యత అనేది మన సాంఘిక వ్యవస్థలో చిరకాలంగా గూడు కట్టుకున్న ఒక దురాచారం. దేశ ఆర్థిక సాంఘిక పురోభివృద్ధికి, మానవ వికాసానికి ఈ దురాచారాలు ప్రతిబంధకాలు, ప్రబలకరువులు. జాతి, మతం, కులం, వర్గం ఇవన్నీ మానవుడు స్వయంగా నిర్మించుకున్న అడ్డుగోడలు మాత్రమే.

కులకుడ్యుల్ని కూర్చివేయాలని, మత మౌఢ్యాన్ని కూకటి పేళ్ళతో పెకరించి వేయాలని సంఘ సంస్కర్తలు, నాయకులు కవులు, ఇంకా అనేకమంది మహానుభావులు ఆయాకాలాల్లో అంతో ఇంతో ప్రయత్నిస్తునే వచ్చారు. ముఖ్యంగా అస్పృశ్యతా నివారణ కోసం ప్రయత్నించిన వారిలో ప్రథములు, ఎక్కువమందికూడా అస్పృశ్యతరులనే విషయం చారిత్రిక సత్యం. దీనికి కారణం అస్పృశ్యులకు జరిగే అన్యాయాల్ని కనిపించే పక్షం చేసే పరిజ్ఞానం వారికి లేకపోవడమే.

ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో అస్పృశ్యతా నివారణ కోసం ఎంతోమందికవులు, రచయితలు తమ రచనల ద్వారా నిర్విరామ కృషిచేస్తూ వచ్చారు. వీరిలో ప్రథమంగా, ప్రధానంగా పేర్కొన తగినవారు శ్రీ మంగపూడి వెంకటకర్మగారు. వీరు 1912 లో ‘నిమ్మజాతుల సముద్ధరణ’ అనే ఐదవ కృతి హరిజనోద్ధరణ కోసం వెలువడిన కవితల్లో మొదటిదని చెప్పవచ్చు. నిమ్మజాతుల దుర్భరతీవితాల్ని వర్ణిస్తూ ‘దేవుడేసాయము చేయు దీనతతికి, జేరితోడ్పడయ్యి దేకియలార’ అని అందరికీ ఉద్బోధించారు. వెంకటకర్మగారు 1905 సం॥లో ‘నిరుద్ధ భారతము’ అనే ప్రామాణిక కావ్యాన్ని వ్రాసి అగ్రకులాల్లో

సంచలనం తెచ్చారు. భారతవంశమ వేదంగా, ఈ నిరుద్ధ భారతాన్ని వంశమకుల వేదం అని పేర్కొన్నారు. ఇందులో మాల మాదిగల పుట్టుక, వారికి చండాలాది నీచనామాలు కలగడానికి కారణాల్ని తెలియజేశారు. అంతేగాక ఆ జాతుల్లో జన్మించిన వ్యాసుని లాంటి భక్తులు, దివాకరుడు లాంటి మహాకవులు, అరుందతివంటి వత్తివరాలు, ఇంకా గొప్పరాజులు, మహావీరుల్ని గూర్చిన ఉదంతాల్ని సప్రమాణంగా నిరూపించి అట్టిజాతిని కడజాతిగా, నీచంగా చూడడం అహేతుకమని, సవర్ణుల్ని హెచ్చరించారు వెంకటకర్మ.

ఆతర్వాత హరిజనోద్ధరణకోసం తెలుగు సాహిత్యంపై అంగభాషా ప్రభావంతో పాటు గాంధీజీ ప్రభావం కూడా వుంది. ఈ ప్రభావాలతో అస్పృశ్యుల సమస్యలకోసం అస్పృశ్యులే కాకుండా స్పృశ్యులు కూడా అమూల్యమైన కృషిచేస్తూ వచ్చారు. వారిలో పేర్కొన తగిన వారు సాహిత్య శిరోమణి కర్ణ వీర నాగేశ్వరరావుగారు. వీరు హిందీ, తెలుగు సంస్కృత భాషల్లో మొత్తం 32 గ్రంథాల్ని వ్రాశారు. ఆదర్శవివాహ, కథామంజరి, దలితోంకి వినతి, సరళ హిందీ బోధ, సాహిత్య సౌరభ, హిందీ తెలుగు బోధిని అనేవి హిందీలో వ్రాయబడ్డాయి.

వీటిలో ‘దలితోంకి వినతి, అనే కావ్యాన్ని తెలుగులో ‘అస్పృశ్యుల విజ్ఞప్తి’ అనే పేరుతో వద్యకావ్యంగా వ్రాశారు. ఇందులో భారతీయ సమాజంలోని నిమ్మజాతుల వారి దయనీయ పరిస్థితుల్ని చిత్రించారు. సంప్రదాయరీతిలో విఘ్నేశ్వర ప్రార్థనలో ‘అస్పృశ్యుల విజ్ఞప్తి’ కావ్యం ప్రారంభం అవుతుంది.

నాగేశ్వరరావుగారు హిందూమతం పట్ల అంతులేని అభిమానాన్ని చూపుతారు. అయితే వేదహితమైన హిందూమతంలో ఎటువంటి తారతమ్యాలు లేవని, రంగుల భేదాలతో గాని, కుల భేదాలతోగాని మనుషులు విభజింపబడలేదని స్పష్టం చేశారు. అందుకే మనిషిని కులాన్ని బట్టిగాక, హృదయాన్నిబట్టి గౌరవించాలని ఈ కావ్యంలో ఉద్బోధించారు.

జాషువాగారు ‘గద్వలిము’ కావ్యంలోనూ, అస్పృశ్యుల పట్ల సవర్ణులు మిక్కిలి ఉదార భావం చూపించాలని, అంటరానితనం హేయమయిందని, నొక్కి వక్కాణించారు. అయినా అంత శంకే ముందే వందిత కర్ణ వీర నాగేశ్వరరావుగారు.

“కునక సూకరములనెల్ల జనువుతోడ సాక్షెదరు మది నిమిమంత శంకలేక అట్టి మృగములకంటె మమ్మరికముగను హీనులంజేసినారె! విజ్ఞానులార!” అంటూ

దళితుల సమస్యల్ని సమాజం ముందుంచారు. వీరు అస్పృశ్యులు కాకపోయినా “అధికముగ హీనులం జేసినారె” అని చెప్పడంలో అస్పృశ్యుల పట్ల వీరికున్న సానుభూతి, మానవతా దృక్పథం వెల్లడవుతుంది.

ఎటువంటి పాపభీతి లేకుండా విద్యావంతులు కూడా ఈ అహేతుకమైన అంటరాని తనాన్ని పాటించడాన్ని నిరసించారు.

“పదీతుల మంచు కొందరు పాపభీతి లేక, మమ్ముల వాదించి లోకమందు మనపదవు లెందుచున్నాడు కరుణయనక యెంతదనుకనో! యిట్లులి వింతలరయ కష్టములు మాకు విరివిగా గల్గుచుండె ముఖములేమీకు నెలవులై జోజీయందు నేవజేయుచు నుండెను జిత్తమిచ్చి మాకు హీనత్వమేల సమాన్యులార” అని

అస్పృశ్యుల శ్రమ పరితంగానే సుఖనంతో పాలతో విలాస జీవితాన్ని గడుపుతూ ఉన్నత

వదవుల్ని అలంకరిస్తూ వారివట్ల సీనభావాన్ని చూపడాన్ని విధనాడవలసిందిగా సత్య సమాజానికి సవినయంగా విన్నవిస్తున్నారు కవి.

“శాస్త్రవిజ్ఞానమేలః సచ్చరితమేలః
గీతయేలః సుగ్రంథాల కీర్తియేలః
వరమ సమత నెఱుంగవి పఠనమేలః ?
కానమత భావ మెఱుంగుదీ జ్ఞానులార”

అంటూ సమతను ప్రబోధించలేని శాస్త్ర జ్ఞానమైనా, మత ప్రబోధమైనా అనవసరం అని విరోధిమాటంగా చెప్పగలిగిన దీకారి వీరు.

అంతేగాక కవులకు, రచయితలకు కూడా ఈ అస్పృశ్యుల సమస్యలపై కవిత్వం వ్రాయమని ఉద్బోధిస్తూ.

“మాన్య కవివరులార విభ్రాజులార
దేశకాలాది నిర్ణయ దీరలార
మాదు మొఱవిని మీరలు మాలగూర్చి
కవిత రచియించి మమ్మేల గరుణరాద
కవులపైననే విశ్వపరిష్కారముండు
కవులపైననే యితీహాసమనము దనరు
కవులె జనహితులనుటలో గలదు ముక్తి
కవులె సత్య నిర్వచనకు గారణంబు” అని

చెప్పడంలో ఈ సమస్యకోసం, అస్పృశ్యతను సమాజం నుండి దూరంచేయడం కోసం నాగేశ్వరరావుగారు ఎన్ని విధాలుగా ఆలోచించాలో అర్థమవుతుంది. ఈ విధంగా సమాజంలోవున్న అన్ని రుగ్మతలపై తిరుగుబాటు బావుటా ఎత్తిన వీరిని కవిగా, పండితుడిగా, సంఘసంస్కర్తగా ఈ సమాజం ఎప్పుడూ గుర్తుంచు కుంటుంది.

5. ఊర్మిళ - పాత్రచిత్రణ

— శ్రీమతి వింజమూరి లక్ష్మి

శ్రీవావిలాల రామమూర్తిగారు సంస్కృతాంధ్రములందు లోతైన పరిశ్రమ చేసినవారు. ఇది ఒక చక్కని ప్రౌఢ కావ్యము. మనకి కావ్యమందలి యూహలు, కల్పనలు వీరి గొప్పదనమును తెలియజేయును. తెలుగున గల రామాయణము లన్నింటిలో ఊర్మిళకు ప్రాధాన్యము తక్కువ. అట్టి పాత్రను తీసికొని, స్వరూప స్వభావాదులను సహజనుండరముగా మలచిన ఖ్యాతి వీరికి దక్కినది. ప్రతిపద్యమున కవియొక్క ప్రతిభ గానవచ్చును. పాండిత్యము చెప్పనలవికాదు. ఈ గ్రంథమును విద్వాంసులు, విష్ణాకులు చదివి, ఆనందింపదగిన గ్రంథము.

ఊర్మిళకథ ప్రపంచమున కలదు. ‘ఊర్మిళాదేవి నిద్ర’ అన్నప్రేరేపక కూడ కలదు. లక్ష్మణునకు గల యోగవిద్య ఊర్మిళయై, ఈ రూపమే తనదని విశ్వనాథవాడు ఈ కావ్య పీఠికనందు తెల్పిరి. కవి తీసుకున్న వస్తువు చిన్నది. కాని వీరి శక్తిగొప్పది. మంచి పరిశ్రమచేసి దీనిని జాగ్రత్తగా చదువవలెనని విశ్వనాథవంటి ప్రముఖకవిచే ప్రశంస పొందిరి వీరు. ఈ సత్యము కావ్యమంతట గోచరించును. అముఖమునందు కవి “విజయవాడ ఆకాశవాణి ప్రసారములలో గూడ దీనిగురించిన చర్చ వచ్చిన విధవ ఈ రూపమొందినదని తెల్పిరి. ఈ కావ్యప్రారంభమున సంప్రదాయానుసారముగ పూర్వకవిస్తుతి, ఇష్టదైవ ప్రార్థన కృతిని రామున కంకితమిచ్చుట, తన వంశకీర్తనము ఇత్యాదిగాగల అవతారికను వెలియించిరి. అణుభణువున వీరి ప్రతిభ కన్పించును. ఎప్పటనుండియో శబ్దములు వచ్చి సందర్భానుకూలముగ ప్రవర్తిల్లుటలో తెలియును. ఊర్మిళబాల్యమునుండి తుదివరకు గల కథను వీనుల విందుగా, మానసికానందము గూర్చునదిగ రచించిరి. అట్టి వీరి

ఊర్మిళా కావ్యము నొకపరి ఆరసి, ఆనందము నొందుదము.

సత్యగుణశీలుడైన జనకునకు సుమేధా, మనయన అను నిర్వురు భార్యలు కలరు. ఒకనాడు యజ్ఞస్థానము దున్నుచుండగ నీత ఆతనికి లభించినది. సంతతిరేని కొఱత తీరుటచే సుమేధ ఆనీతను కంటవత్తినిదికొని ముద్దుముచ్చటల పెంచుచుండగ, చిన్నదైన సునయన గర్భవతియైనది. నీతలభించి సంవత్సరమైనదని వర్థంత్వృత్సవము జరుప నిశ్చయించుచుండగా చిన్నరాణి కూతురిని కన్నదను వార్త కర్ణపేయముగ వినబడినది జనకునకు. ఇచట వావిలాలవారు ఆ పనిపాప నిట్లు కంటికి కానవచ్చునట్లు వర్ణించిరి.

చెంపకు చారెదేసి కనులతో, చిక్కని చక్కని పాలబుగ్గలతో, నల్లని జీడిగింజల వంటి ముంగురులతో, పైడిమేనుతోనున్న ఆపాప అందరికానంద కారణమైనది. చూచిన కొలది చూచుచు, ఆమె నడకలగాంచుచు, లేనెల పల్కులు వినుచు, ఆమె గురించి కలలు కనుచున్నారా దంపతులు. యోగదృష్టితో నీతను, ప్రేమదృష్టితో సూర్మిళను చూచుచున్నా దారాజు. ఆ అక్కచెల్లెళ్ళిరువురు తండ్రిపద్ద విద్యలసారమంతయు గ్రహించి, తల్లివద్ద నీకులన్నిటిని తెల్పుకొనిరి, మునులు అతిధులుగ గృహమున కేతెంచ, వారి కందరికి సేవలొనర్చుచు, నీతతో, శతానందునితో చర్చలొనరించుచున్నదా యూర్మిళ. ఆమె అటలాడు సమయమున, కిరాంతికులెల్ల భూమిలో దీరయై, యోగమునల్పుడు, భర్త కోర్కెను తీర్చి, కీర్తిప్రతిష్ఠల ముల్లోకముల వ్యాపింపజేయగలదని వాక్రుచ్చిరి. యుక్తవయసు వచ్చిన సందర్భమున నీతకొఱకై శివదావము సమర్పిరి. మరి ఊర్మిళకు వరనిర్ణయ మెట్లాయని

జనకుడు మదనవడినాడు. ఈ విధముగ ఊర్మిళ బాల్యమును మనోహరముగ వర్ణించిరి. 'మరియునడుపదోపు కథకు వీజము విందు నిక్షిప్తము చేసిరి. బాల్యముననే ఆమెకు గల యోగలక్షణములను గోచరింపజేసిరివీరు.

రామలక్ష్మణులతో విశ్వామిత్రుడు మిథిల కేతెంచుట, రాముడు వింటినెత్తుట, ముక్కలగుట జరిగినకథ సువిదితమే. ఆ విల్లుముక్కలై తగలవారు లేరా! యని జనకుడు ఊర్మిళకు పరనిర్ణయము చేయుట వీరి కల్పనా చాతుర్యము, లక్ష్మణుడా కార్యమొనర్చుట, నభికులానందించుట జరుగుటతోపాటు జనకుని సమస్యయు తీరినది. రామలక్ష్మణులకు సీత, ఊర్మిళలను, తన తమ్ముడు కుశధ్వజుని కుమార్తెలను భరత శత్రుఘ్నులకు నిచ్చి, వివాహము గావించిరి.

రాజహంస క్షీర సీరముల సారము గ్రహించునట్లుగ, పగలనక, రాత్రనక, భర్త సుఖయతారకముగ గొల్చు ఆ యూర్మిళను కవి ప్రేమరసాద్ధికి యూర్మివంటిదని 'ఉపమించుట ఆమోఘము. భర్తకానలకేగునపుడు "నేను వచ్చెదననగ" అతడు వలదని కంటిచూపుతో నాన పెట్టినాడు. అతని ఆజ్ఞం మీరలేక సమాధిస్థితికి చేరిన వరమమూర్తి ఆ యూర్మిళ. ఈ సమాధి అను శీర్షికతో వావిలాలవారు ఆమె మూర్తిని కనులకు కట్టునట్లుగ వర్ణించిరి. క్షీరవత్తములు, నెలయేటి నీరు, కందమూలాదులను భుజించుచు, కొండలలో రాయరప్పలలో కూర్చుండి, సీతారాముల నిద్రాసమయమున నిద్రింపక, సమస్త భోగములను విసర్జించి, విశ్వం మతితోనున్న తన భర్తను తల్చుచు, రాజనముతో, దైర్యముతో, ఒక తపస్సువలె కాలముగడిపినదాయితీ. "ఆమె కనులు కన్నులుగావని అక్షి గోళములే" అని శ్రీ వావిలాలవారు ఆమూర్తిని వర్ణించిరి. మౌనమే అభరణ మామెకు, వలువను యున్నది కాని పక్కదు. ఆమెలో ప్రోదిచేసుకున్న భర్తృపూజనము

లెవరును ఎఱుగనిది. ఆమెలో ఆమె నవ్వు కొనుచుండ చూచువారలామె యున్నాడిని యని, బుద్ధి నెడినదని భావించిరి. తన బాష్పజలమును నాథునకు పాదోదకముగ, తన శరీరకాంతిని నాథునకు వీరాజనముగ, తన హృదయమును నైవేద్యముగ, పోదక పూజలు మదిలో సల్పుచు, తీవ్రతరమైన తపమునల్చు యామె పతిదేవతా తిలకము కదా!

అడవిలోదైత్యవనితలు, తన నాథునిపై ప్రభావము చూపరాదని పార్వతికి మ్రొక్కుచు, తన పతిప్రాణాలు కాపాడమనినదా యిల్లాలు, సురక్షితముగా తన భర్త తిరిగి రాగలడని త్రికరణ పరత్యముతో నెదురు చూచినది. సర్వసుఖములకాలదన్ని ఏత్రాజ్ఞ పాటించుటకై శ్రేష్ఠుడగు, తన భర్త సుఖములను కోరిక, అతని గొల్చుచు, నకల సోదరులకు దారిచూప, నేనెందుల కాతని దారికడ్డుకుటయని తలపోసిన దాయితీ. పతిసేవ యందే ద్యానమిడి, పతిసేవయే సద్యతంబుగ పుట్టినింటికి, మెట్టినింటికి, పేరు లేవలెనని చిన్ననాడు తల్లి చెప్పగా విన్నదా యింతి. మౌనము సౌందర్యముతో నెయ్యమందగ కోరికలతో చెలరేగు మనసుతో నున్న ప్రాయపువయసున ఆమె ఈ కఠోరనిగ్రహతపమును చేపట్టినది. ఉగ్రుపాలతోనే, సౌశీల్య సంపదను, విజ్ఞానవాక్కులను కఠిననాదామెకు జనకుడు. ఇరు పంశములకు కీర్తినాపార్జించుటకు కాను వారది పంటిదానినని, కలిమిలేములు కావడికుండల పంటివని, కీచితమున మలుపు లనేకములు వచ్చిన తొలగించుకుపోవు దైర్యము కావలెనని గ్రహించిన విజ్ఞాని యూర్మిళ. ఈ ఘట్టమున వావిలాలవారి కథాకథన సౌందర్యము కానవగును. ప్రతి పద్యము రసోత్కర్షణో విందిపోయినవి. ఊర్మిళయొక్క స్వభావమును, సౌశీల్యమును తెల్పుట కనువగు చందస్సును స్వీకరించినారు.

అట్టి యూర్మిళ పతిని గనపఱెనని ఆత్మ కోరినది. ప్రజలందరు నిద్రించు విశాఖాగంబున, మహోజ్వల రూపమున, యోగిని ముందు నిల్చి, మృదూక్తులతో వదిలంబుగ నామె కంఠమెత్తి, ఆ లక్ష్మణుడు "నిన్ను తపమెవరు చేయుమనిరి? శరీరకాంతి దిందు నట్లుగ, నిలువెల్ల ఎండిపోవునట్లుగ, ఇశ్వకు పంశజాలు ధర్మపత్ని నిలు కష్టముల పాలేసి రని నన్ను మీవారలు విందించునట్లుగ చేసితి వేల! నీ విలులైన నేనెట్లు మనగలము? నాయున్నతిని గానక యుగ్రతపము చేయనేల! నా వెనువెంట రాకుండ నీవువచ్చిన ఆ కార్యము చిక్కులపాలగునుగదా! వదునాల్గేడ్ల వనవాసమున సగము గడచిపోయినది. దివారాత్రము కింకరత్వము కూడ ముగియును. రాక్షససంతకులు మడిసినవి. కాన నీ తపమును విరమించి, మాతృమూర్తులనేవ చేయుచు, యిహపరముల కీర్తి నొందుము. కాలమిట్టె గడచిపోవును. ఇంటికి తిరిగి వత్తును" అని లక్ష్మణుడు వనవాసమున జని నప్పటినుండి, రాము చేసిన కృత్యముల నామెకు వినిపించినాడు. మరియు తన తల్లిని చిల్చుకొని "రాముని సేవించుటేవీకు గతి సుమా! శ్రీ రాముని తండ్రిగా, సీతను తల్లిగా, వనమే నీకు ఆయోధ్యగా భావించు మన్న"దని పులికించినాడు. క్రుతకీర్తి, మాండవి పతిసేవలో నిమగ్నులు కాగా మమ్ముల పదునాల్గు వర్షములు కాపాడువారు లేరుగదా! యూర్మిళ వసికూన, వలదన్నను తెలివరిన దాదిగ గృహకార్యము లొనర్చుచు, వదినిమిసములపాటు కూడ సుఖముగ నెజ్జను మేనువార్చుదు. మిదిలకు చామ్మన్నపోడు" అని సుమిత్ర వనవాసమునకు పోవువేళ నీ గురించి పల్కిన పల్కులు జ్ఞప్తికి వస్తున్నవి. "నీవును నా వెంటవచ్చిన తండ్రిని చూచు వారెవరని రాముడు నన్నురావలదని వారించు నపుడు "నీవున్నావని దైర్యమున నేను వెళ్ళ గల్గితిని. పతికి సామేసుగా పత్నియు కూర్మితో ధర్మమును గొల్చుటన్యాయము.

నీకు వేరే చెప్పనేరా అని వర్కినాడు. వేవనిముడురెండ భరించిన ప్రాణికి శీతల మధురాంబు సేవనమువలె, పతి పల్కలు తనకు సౌఖ్యము గూర్చగ యోగముద్రను విడిచి, పతివాక్యాల నవలోకవము చేయుచు, కాలమెప్పుడు గడచునాయని ఎదురు చూచుచు, పతి అజ్ఞ తలదాల్చు నతి కిహవరములు సాధ్యము లను వాక్యముల నెంచినది. ఈ ఘట్టమున భర్త ఆమె పట్ల ఎంత నమ్మకము కల్గిఉన్నాడో తెలియును. తరువాతి ఘట్టము చదువవలెనను ఉత్కంఠతో నిది సాగిపోయి వది.

ఈ విధముగ ఆమె యోగనిద్ర నింత వరకు వర్ణించిన వీరు యోగనిద్ర నుండి మేల్కొచ్చిన ఆమె చర్యనిట్లు వర్ణించి ఆమె యోగనిద్ర నుండి మేల్కొని నంతనే, ఆమె నుఖ లానందించి రట. అత్తలు తలమువ్వులగు నానక్తి కల్గి రట. పౌరులు చెడ్డరోజులంతరించిన వసుకొని రట. రాజులలో పెద్దదగు కౌసల్య ఊర్మిళ మందిరమునకు, వీణ తళుక్కుమను నట్లుగ, చనినదని వర్ణించిరి. చనిఆమె నిద్రాణజగతును వీడి, ధన్యతగాంచిన శర్వాణి పలె మన్న కోడ లిని చూచి, కౌగలించు కొనినదట. అప్పుడే ఈ వార్త విన్న సుమిత్రపద్మి పతి చూపిన త్రోవనుబట్టి, సౌఖ్యములు పొందుమని దైర్యము చెప్పినదట. ప్రియ పురుషుల వలె తనస్సమాదిని పొందుట, ఆగమములలోని ఉపదేశము పొందుట, వేదము లభ్యసించుట, చేయుచో, కాదన చెల్లనే అని భావించి ప్రి తూడ పురుషునివలె చేయవచ్చునని నమ్మిం చిరి. ఊర్మిళను వీరు ప్రోషిత భర్తృక యని భావించిరి. వశిష్టుడు అరుంధతితో వచ్చి, ఆమె నాశీర్వదించి, తర్వలో సుపుత్రుల గాంతువని దీవించినాడు.

సేవనము అన్న శీర్షికలో వీరు ఊర్మిళ ఎట్లు అత్తమామల సేవించినదో, కడురమ్య ముగా వివరించిరి. సుత వియోగము తలంచి

గుండె చెర్వగు రాముతల్లికి దైర్యము చెప్పి నది. పుత్రుడులేని క్షణకాలమును కూడ యుగముగ భావించు సుమిత్రకు బాధను పోగొట్టినదట ఆ లేమ. అన్నకొఱకు ముఖ ముల త్యాగము చేసిన భరతుని స్థితికి కుందు కైక చింతను దొంగించినది. నీతకుగల కష్ట ములగురించి చింతించు పనితల దుఃఖమును పోగొట్టుచు, భర్తగురించి పార్వతికి మ్రొక్కు కున్నది. వావిలాలవారు “ఆమె గుండె కర గని హిమాలయమ్మ” అని చక్కని పలుకు బడితో పోల్చిరి.

గుప్తదానము లొనర్చుచు, జనముల సత్పుచు, ఎవరికిని తెలియకుండ ఉపవాసముల చేయుచు, యతిది పూజల చేయుచు, సకల కార్యములును రామలక్ష్మణ సౌఖ్యమునకై సల్పుచున్నది. భర్తకు తృప్తి కల్గించుట ఆమె మతమైతే, రామసేవయే, లక్ష్మణ స్వామి మతము” అని ఆ భార్యభర్తల సేవ నమును వీరు చక్కగా వర్ణించిరి.

అత్తాకోడళ్ళు ఏ పొరపొచ్చెములు లేక యుండిరని, వారి ఆన్యోన్యతను చక్కని తెలుగు పదములలో వర్ణించిరి. వావిలాలవారి రచనా సౌందర్యము ఒక్క-వాక్యము చదివిన చాలు, పుస్తకమంతయు నక్కరలేదన్న ఆశ్చర్యములేదు. ‘రాచనగరున ప్రాసాదరాజ ములకె కాదు. కోసల తెల్ల దివ్యేపంటిదా ఊర్మిళ’ అనుటలో రామలక్ష్మణుల వియో గముచే క్రుంగిపోయినవారి కందరికి, ఆమెను చూసి, దైర్యము కల్గినదని, చైతన్యము కల్గినదనవచ్చును. నిద్రలేచినది మొదలు శయించు వరకు రాచివాసము నంతటిని సంహృష్యమున తేల్చుచు, యిహపరముల మహితక క్తితో సాదించు ఆ యూర్మిళ గొన ముల పేర్కొనేది’ అని అచ్చుతెనుగు పదము లతో రమ్యముగ చమత్కరించిరి.

తపోనిషాగర్విష్టదైన వశిష్టుడుకూడ ‘లలిత సాత్త్విక భక్తియే లక్ష్మణుడుగ, విషయ

నివృత్తియే యూర్మిళగ’ భావించెనన, అ దంపకు లెంత ధన్యులో విశదమగును.

జనకుడు ఒక లేఖనిచ్చి దూత నయోధ్యకు వంపును. ‘అందు ఇహవరములలో కూడ కీర్తిని పెంచుచు శ్వశురుల కింత సేవ చేయు చున్న నా చిన్నకూతు రెంత గొప్పది. ‘అని నాడు.

వరులపట్ల దైవభావము, విపత్తులలో ఓర్పు, పుత్రులపై మమకారము, నిజ ధర్మ ములపట్ల స్థిరత్వము, చాల అరుదుగ నుండే సత్సవర్తన అను లక్షణములు కల్గిన ప్రియ రుడు. అట్టిది స్థిరమతియైన ఊర్మిళ అట్లుం దునా అని. ప్రతితండ్రి ఆలోచించినట్లే, జనకుడుకూడ ఆలోచించినాడు. అత్తలు కోడలివర్తనమును గురించి “మేము నిజం బుగ ధన్యులమైతిమి” అనుటచే, ఊర్మిళ యొక్క గొప్పతనము విశదమగును.

సంగామ్రము అన్నశీర్షికలో ఊర్మిళ అవస్థాపక స్థితిలో పడియుండగ, దుఃఖించు చుండిరి. ఇచట వావిలాలవారు ‘ఊర్మిళకాస్థితి కలుటకు కారణ మచట లక్ష్మణుడు యుద్ధ మున మూర్ఛిల్లుట’గా కలగాంచినదనిరి. సుదీర్ఘ సమాసములతో రచన సాగినను, భావము కడురమ్యము. ఇంద్రుడు పద్యము లలో రామలక్ష్మణులయోధ్యకేతెంచు కథను ప్లుప్తముగా వివరించిరి.

సామీప్యము ‘అన్నశీర్షిక చివరది. ఆ పేరు పెట్టుటసార్థక మయినది. రామురాకకు ప్రజలు, తల్లులు ఆనందమొందుట, ఊర్మిళ కానరాక నీత సందేహమొందుట, ‘కౌసల్య’ విరామ మెరుగక మహాక్షమ గొన్న రూప ముగా నీకు మారుగా కొల్పినదని ప్రశంసిం చుట జరిగినది. సంభాషణా చాతుర్యముతో, పాత్రలు మనకెదురు నిల్చునట్లుగ రచించు వావిలాల వారి నేర్పు మనకు తెల్లమగును. రాముని కనునైగతో లక్ష్మణు డామెదరికి

(తరువాయి 9 వ పేజీలో)

6. జానపద చిత్రకళాబ్రహ్మ - పైడిరాజు

— డా. వి. సిమ్మన్న

అవి తరసాద్యమైన జానపద చిత్రకళా బంధాల్ని సృష్టించి దేశవిదేశాల్లో తెలుగు దనం గొప్పతనాన్ని సాటి చెప్పిన అదర్శ చిత్ర కారులు అంట్యాకుల పైడిరాజుగారు. వీరు 1919 నవంబరు 14 వ తేదీన విజయ నగరంజిల్లా బొబ్బిలిలో జన్మించారు. పైడి రాజుగారు ప్రాథమిక విద్యను బర్లపూర్ లోను, ఉన్నత విద్యను విజయనగరంలోను అభ్యసించారు. వీరు హైస్కూలు విద్యార్థిగా ఉన్నప్పుడు చదువుకు ఎగనామం పెట్టి చిత్రాలు వేసుకొనేవారు. అందువల్లే వీరి చదువు ఎస్. ఎస్. యల్. సి. కో ముగిసింది.

1940 లో మద్రాసు నందరి స్కూలు ఆఫ్ ఆర్ట్స్ లో విద్యార్థిగా చేరి చిత్రకళను అభ్యసించారు. వీరి చదువుకి విజయనగరం పూసపాటి లక్ష్మీనరసింహరాజుగారు అన్ని విధాల సహాయ సహకారాలు అందచేసి ప్రోత్సహించారు. 1944 లో 'స్కూల్ ఆఫ్ ఆర్ట్స్ అండ్ క్రాఫ్ట్'లో పెయింటింగ్ డిప్లొమోను శ్రుతమ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణులయ్యారు. ఆరు సంవత్సరాల డిప్లొమో కోర్సును నాలుగు సంవత్సరాల్లోనే పూరించేసిన కళా తపస్వి పైడిరాజుగారు. విద్యార్థిగా ఉన్నప్పుడే ఎన్నో మంచి చిత్రాల్ని వేసి ప్రముఖుల మన్ననల్ని పొందారు. 1944 లో తరువుచేత వీరత్వమైన ఆంధ్ర ప్రదేశ్ పు దృశ్యాల్ని రేఖాచిత్రాలు వేశారు.

వీరు 1949 లో విజయనగరంలో చిత్ర కళాకారులను స్థాపించి ఇరవైఆరు సంవత్సరాలు దిగ్విజయంగా నడిపారు. 1952 లో ఆ కళాకారుల ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ఆమోదంకూడా లభించింది. 'రై రెక్టర్ ఆఫ్ యిండస్ట్రిస్ అండ్ కామర్స్' వారు ఇచ్చిన యోగ్యతాపత్రంద్వారా వీరు తన కళాకారో

విద్యార్థుల్ని చేర్చుకోనేవారు. అనాడు ఈ కళాకారుల్లో శిక్షణ పొందిన వారందరూ ఈనాడు మంచి చిత్రాలువేసి ప్రముఖ చిత్ర కారులుగా తయారవడమేగాక, పోటీలకు తమ చిత్రాల్ని వంపి బహుమానాలు కూడా పొందారు. 'కేతినేడి, ఇప్పిలిజోగి నన్యాసి రావు, బి. శశి, కళ్యాణ ప్రసాదశర్మ, జి. ఎస్. ప్రకాశరావుగార్ల వంటి యువచిత్రకారు లెందరినో ఆంధ్ర చిత్రకళా రంగానికి అందించారు. ప్రస్తుతం వీరంతా చిత్రకళ వృత్తిగా జీవితాన్ని కొనసాగిస్తున్నారు.'

పైడిరాజుగారి చిత్రాలు దేశవిదేశాల్లో ప్రదర్శింపబడి ప్రముఖుల ప్రశంసల్ని పొందాయి. వీరి ఉత్తమ చిత్రాలు అమెరికా, రష్యా, జర్మనీ, లండన్, పోలెండు, సింగ పూర్, మలేషియా, ఈజిప్టు, చైనా, కాబూల్, ఆఫ్ఘనిస్తాన్, మొన్నిగు దేశాల్లోనూ, వ్యక్తుల గ్యాలరీల్లోను సుందరంగా అలంకరించబడ్డాయంటే వీరి చిత్రకళా ప్రావీణ్యం లేట తెల్లమవుతుంది. విశాఖ వచ్చి ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ మ్యూజియం, త్రివేంద్రం మ్యూజియం, సాలార్ జింగ్ మ్యూజియం, కలకత్తా దిర్గా మ్యూజియంలో వీరి చిత్రాలు పొందు పరచబడ్డాయి. భారతదేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలకు చెందిన కళాభిమానులు పైడిరాజుగారి చిత్రాల్ని సేకరించి భద్రపరుచుకున్నారు.

వీరు చిత్రించిన 'గృహగమనం' లండన్ లోని రాయల్ ఆకాడమీలో జరిగిన భారతీయ కళాప్రదర్శనలో ప్రదర్శించబడింది. 'స్నానాంతరం,' 'నవ్యమార్గం' అనే రెండు చిత్రాలు కాబూలులోను, కైరోలోను జరిగిన ప్రదర్శనలో ఎక్కువ బరీదుకు అమ్ముడు పోయాయి.

ఆంధ్ర మహానథ మద్రాసువారు ఏర్పాటు చేసిన చిత్రకళా ప్రదర్శనలో 'భగ్నవీణ' అనే చిత్రానికి సువర్ణ పతకం లభించింది. "భగ్నవీణ" 'హరేగింపు' చిత్రాలకు విశాఖలో ఎగ్జిబిషన్ అవార్డు, బంగారు "పతకం" లభించాయి. "తిలకం" అనే వర్ణ చిత్రానికి వంజాబు ప్రభుత్వం బంగారు పతకం ఇచ్చింది. కేరళ ప్రభుత్వం గోల్డు మెడల్ కూడాదీనికి లభించింది. ఇంకను అనేక చిత్ర

(తరువాయి 10 వ పేజీలో)

(8 వ పేజీ తరువాయి)

చేరి ఆమె శిరమున తనహస్తముంచగ 'మీటన్ నొక్క తత్పసారమున మన్నే పించు దీపంబుగా' లేచినదట, పురావధ నొందినదట, ఇచట కవి 'అదిరోగమురొప్పు గాదు. దివ్యమైన సద్యోగము' అనినాడు.

నైకత మను శీరి కన నీత ఊర్మిళను ప్రళంసించుట జరుగును. 'వారిరువురికి మన సొకటి, తనువులు రెండట' ఈ విధముగ వావిలాతవారు వర్ణించుటలో అక్కాచెల్లెళ్ళ అనురాగము తెలియును. ఒకప్పుడు కైకను నిందించిన కైకమొడిపుడు కైకను లోక కళ్యాణము నీవలసనేజరిగినదని' ప్రళంసించినాడు.

ఈ విధముగ రామాయణ సారమంతను దీని యందిమిద్దిన కవి ఊర్మిళ గర్భవతి యగుటను, అంగద చంద్రకేతులను పుత్రుల బడయుట, దంపతులు రామునెడ గొల్చుటాదిగా గలవృత్తాంతముతో నీ కావ్యము ముగియుచున్నది.

ఈ విధముగ లలితపదమనోజ్ఞమై, మదీర్ఘ సంస్కృత పద భూయిష్టమై, ఉత్కంఠతో సాగిన కావ్యమిది. ఊర్మిళ వావిలాల వారి చేతిన సానబెట్టబడి, కాంతి నొందినదనుటలో వింతలేదు.

(00)

(9 వ పేజీ తరువాయి)

కళాప్రదర్శనలో వీరి చిత్రాలకు ఎన్నో ఉత్తమ బహుమతులు వచ్చాయి.

పైడిరాజుగారు అనేక జానపద ఉత్తమ చిత్రాల్ని వేసి తనకు సాటిలేరని అనిపించు కున్నారు. 'జానపద చిత్ర రచన బొబ్బిలి, విజయనగరం, శ్రీకాకుళం మొదలైన ప్రాంతాల వారి అలంకరణలు, అలవాట్లు నాచిత్రాల్లోని ప్రత్యేకత. ఇందుకు ముందే వ్వుడూ ఏకభాషారుడు నాగైరిలో చిత్రాలు గీయలేదని చెప్పవచ్చు' అని వీరు తెలియ జేశారు.

'పేరంటం,' 'తల్లి - బిడ్డా' 'అరటి తోట' 'నిరాశోపహతుడు,' 'వడ్లదంపుడు,' 'పల్లెటూరి దృశ్యం,' 'పల్లెవడుచు,' 'ఒక అడుగు,' 'విశ్రాంతి ఘడియలు,' 'బావి వద్దకు,' 'కష్టజీవి,' 'నల్లనినెల,' 'అకు వసిమి,' 'బరువు దిగువన' మున్నగు అనేక కళాఖండాల్ని రచించారు. వీరు ఉత్తమ చిత్రకారులకాక చక్కని శిల్పి కూడా. 'గుర జాడ అప్పారావు' 'అల్లారిపీఠారామరాజు,' 'జవహర్లాల్ నెహ్రూ,' 'సాంబమూర్తి,' 'కుద్రమదేవి' మొదలగు రోహిణిల్ని కూడా వేశారు.

వీరు ఆంధ్రప్రదేశ్ లలితకళా అకాడమి లో మెంబరుగా కాళ్వక సభ్యత్వం పొందారు. లలితకళా అకాడమికి వైస్ ప్రెసిడెంట్ గా కొంతకాలం వున్నారు. ఆంధ్ర యూనివర్సిటీలో డిప్యూటీమెంటు ఆఫ్ ఫైన్ ఆర్ట్సులో లెక్చరర్ గా పనిచేసి, రిటైర్ అయ్యారు. అనేక ప్రభుత్వ ప్రైవేట్ కళా సంస్థల్లో సభ్యులుగా వుండి ఎనలేని కళాసేవచేస్తూనే వున్నారు.

ప్రస్తుతం విశాఖపట్నంలో 'చిత్రకళా పరిషత్'ను నెలకొల్పి దానికి అధ్యక్షులుగా వుండి ఎంతో మందికి చిత్రకళలో శిక్షణ ఇచ్చి ఉత్తమ చిత్రకారులుగా తీర్చిదిద్దిన ఆదర్శ చిత్రకారులు పైడిరాజుగారు.

7. సూరి - సీతి - వెంకి కథలు - పరిశీలన

— శ్రీ జి. వలసయ్య.

చింతడిపీఠులుగారు "చాలానందం" అనే శీర్షికతో 1930-40 సంవత్సరాల మధ్య భారతి మొదలైన పత్రికల్లో అనేకమైన కాలంకదల్ని వ్రాశారు. వీటిలో సూరి, సీతి, వెంకి అనే పేర్లతో వచ్చిన కథలు సుప్రసిద్ధాలు. సూటికి నూరుపాళ్ళు తెలుగుదన ముట్టిపడే ఒక తెలుగు కుటుంబాన్ని ఆ కుటుంబంలోని పిల్లల్ని వస్త్రపుగా తీసుకొని ఈ కథల్ని చిత్రించారు. "నేను ముగ్గురు తెలుగు పిల్లల బాల్యజీవనమును 'సూరి-సీతి-వెంకి' అనే పేరుతో కొన్ని కథలు వ్రాశాను" అని తానే స్వయంగా పేర్కొన్నారు.

ఈ కథలద్వారా బడునుండి పదిసంవత్సరాల బాలల ప్రవర్తనా గురళిని, ప్రాథమిక విద్యావ్యవస్థను, చదువు సందర్భాలను, బాల్య చేష్టలను పిల్లల మనస్తత్వాని కనుగుణంగా ఎంతో సహజంగా చిత్రించారు. వీటిల్లో రామమూర్తి, వర్సమ్మ అనే వారిని పిల్లల ఆటపాటల్ని, అభిరుచుల్ని కాంక్షించే ఆదర్శ తెలుగు దంపతులుగా సృష్టించారు. వీరికి సూరి - సీతి వెంకి అనే కూతుళ్ళు ఉన్నట్లు, ఈ పిల్లలకు నారాయణ అనే చిలిపి అన్నయ్య ఉన్నట్లు చక్కగా పాత్ర చిత్రణ చేశారు. ఈ చిత్రీకరణ, నేటి పరిమిత కుటుంబానికి చేరువలో ఉండే ఆదర్శ కుటుంబంగా మనం పేర్కొనవచ్చు.

వివిధ పత్రికల్లో వచ్చిన వన్నెందు కథలు, పుస్తక రూపంలో కూడా వెలువడ్డాయి. ఇవి బాలసాహిత్యంలో అణిముక్కలుగానేకాక, పాఠకుల హృదయాల్లో సముచిత స్థానాన్ని సంపాదించు కున్నాయి. అవి 1. పేరంటం 2. బొమ్మరిల్లు 3. తీర్థం 4. పొడుపుకథలు 5. తల్లూరి. 6. జైలు ప్రవేశం 7. సూర్యరెంటు కూతురు. 8. పంకు రాత్రి. 9. గుజైనగూడు. 10. వెదపుత్తరం.

11. అమ్మ వన్నెందుకు కొట్టాలి. 12. ఎవరు మంచివారు. వీటిని ఓక్కొక్కటి వరిశీలిద్దాం.

1. పేరంటం :-

ఈకథలో సూరి - సీతి - వెంకిపేర్ల వ్యుత్పత్తి క్రమాన్ని, మూర్తి మత్వాన్ని వారివయస్సును విశ్లేషించడం జరిగింది. ఇందులో బాలికలు పేరంటం మీద చూపే ఉత్సుకత స్పష్టంగా చిత్రించబడింది. సూరి, సీతి, వెంకి ముస్తాబై వాళ్ళమ్మతో కలిసి అవతల వీధిలో ఉండేవాళ్ళమ్మాయి పుట్టినరోజు వండుగ సందర్భంగా పేరంటానికి వెళతారు. అక్కడ పేరంటం జరిపేతీరు మిక్కిలి సంప్రదాయ బద్ధంగా చిత్రించబడింది. పేరంటంఅయిన తరువాత అందరితో పాటు ఈ ముగ్గురు పిల్లలకు కూడా శనగల వాయనం ఇచ్చారు. వాటిని పిల్లలు ఇంటికి తెచ్చుకొని వాళ్ళమ్మా నాన్నలతోపాటు కలిసి తిన్నారు. ఇది ఇందులో సంక్షిప్త విషయం.

....

పేరంటం మనేది భారతీయ సంప్రదాయానికి, అందునా తెలుగు సంప్రదాయానికి ఒక చక్కని చిహ్నం. వివాహాలు కుభకార్యానికి పేరంటాళ్ళు ప్రముఖ పాత్ర వహిస్తారు. వాళ్ళు లేనిదే ఏ కుభకార్యాన్ని ఆరంభించడానికి అవకాశంలేదు. ముతైదువులుగా ఉండే వారే పేరంటాలవుతారు. అయితే ఈ 'పేరంటం' అనే కార్యక్రమాన్ని జరిపే తీరు తెన్నులు చూపరులకు ముద్దుట కలిగిస్తాయి. చిన్న పిల్లలు - అందునా అడపిల్లలు తమ తల్లులు పేరంటానికి వెళ్ళేటప్పుడు తాము కూడా వారితో పాటు వెళ్ళడానికి ఉత్సుకత చూపుతారు తమ తల్లి - దండ్రులు ఎంత వద్దని వారిందినా విషయం. పేరంటం చూడడమంటే వారికి ఎంతో ఆనందం.

సూరి, సీతి, వెంకి ముస్తాబైవాళ్ళమ్మతో కలిసి అవతల వీధిలో వాళ్ళమ్మాయి వుట్టిన రోజు వండుగ వందర్యంగా పేరంటానికి నిద్రమై వెళతారు. ఈ ముగ్గురు పిల్లల్లో సూరి పెద్దది. 'వాళ్ళమ్మ వంట చేసుకొనేటప్పుడు, నీళ్ళకు వెళ్ళినప్పుడు సూరి తన చెల్లెళ్ళ నిద్దరినీ అడిస్తూ ఉంటుంది.' అని వరిచయం చేశారు దీక్షితులుగారు. అంతేగాక "సూరి ముస్తాబైన తీరు తెన్నుని, ఆమె వయస్సుని, వర్చస్సుని, చదువుకున్న తరగతిని, తల్లి దండ్రులు ఆమెను ముద్దుగా పిలిచే పేరును 'సంక్షిప్తంగా వ్రస్తావించారు చాలా వాఙ్మయ రచయిత. సూరి ముద్దుగా ముస్తాబై వాళ్ళ చెల్లెల్లకంటే ముందుగా అరుగుమీద కూర్చోని గడ్డిమేస్తున్న అందమైన మేక పిల్లని చూస్తూ పాడుతుంది.

అమ్మానాకు తలదువ్వే
కాళ్ళకు గజ్జలు కట్టవుచే
పేరంటానికి వెడతాను
కాళ్ళకు వసుపు పూస్తారు
చుట్టూ పారాటి పెడతారు
శనగల వాయనం ఇస్తారు
అప్పుడు ఇంటికి వస్తాను
పాలూ టువ్వతంటాను.

అంటూ పేరంటం జరిపేవిధానం గురించి ఒక చక్కని పాటపాడుతుంది. ఇంట్లో వాళ్ళమ్మ, సీతి, వెంకిలకు ముస్తాబు అప్పుడే ముగించింది.

ఇంతట్లో ఒక అమ్మాయి వీధిగుమ్మంలో నిలబడి నూరికి ఎదురుగా.

'సూరి సూరి చుంచెలక
మాయింటికొస్తే చుంచెలక
సూరి సూరి చుంచెలక
మాఇంటి కొస్తే చుంచెలక.'

అని చేతులు అడిస్తూ నవ్వుతూ సూరిని ఉడికిస్తూ పాడుతూ ఉంది. వల్లెటూళ్ళల్లో పిల్లలు, ఎదుట పిల్ల పేర్ల మీద 'వద్దులు' పెట్టి పాటలు కూర్చి, ఉడికించి పాడుతూ,

వారిని ఏర్పించే సన్నివేశాలుఎన్నో ఉన్నాయి. ఇక్కడ సూరిని ఇంతగా ఉడికించే పిల్ల మరెవ్వరోకాదు తన రెండో చెల్లి "సీతి",² 'సీతికి ఆపేరును, వయస్సును, వర్చస్సును, ముస్తాబైన తీరును సంక్షిప్తంగా వివరించారు. దీక్షితులుగారు.

సీతి అవిధంగా తనని 'ఉడికిస్తూ పాడుతుంటే అమ్మతో చెప్పతానని భయపెట్టింది సూరి. పేరంటానికి తీసుకొని వెళ్ళననికూడా చెప్పింది. అప్పటికే కూడా సీతి పాట పాడుతుండగా సూరి కూడా సీతిని ఈ విధంగా ఉడికించడం ప్రారంభించింది.

సీత సీత
ముంజికాయ మూత
కొడవరెట్టి శోక
సీత సీత
ముంజికాయ మూత
కొడవరెట్టి శోక.

అంతలో సీతి ఉడికిపోయి అమ్మతో చెప్పతానని అంది. వీరిద్దరూ నీవు ముందు నాకు అన్నావే అంటే, నీవు ముందునాకు అన్నావే అని వాదించుకొంటూనే, సీతి నవ్వుతూ పారిపోయింది. ఆ తరువాతముక్కు వచ్చలారని ఒక చిన్నారి పాప వచ్చింది. ఆమె పేరు వెంకి. 'ఆముద్దుపేరు' వయస్సు, మూర్తిమత్వం, ముస్తాబైనతీరుమ'తే కమ్మగా వ్రస్తావించారు దీక్షితులుగారు. అసలు వెంకి అంటే ఆమె తల్లిదండ్రులకు వల్లమాలిన అభిమానం. సాధారణంగా ఆడపిల్లల్లో చిన్న సోదరై తండ్రికి అభిమానం ఎక్కువ ఉంటుందనీ, మగ పిల్లల్లో చిన్న అబ్బాయిపై తల్లికి అభిమానం ఎక్కువగా ఉంటుందనీ మనవారు చెబుతారు. కాని మన వెంకి మాత్రం తల్లిదండ్రులిద్దరికీ అతిగారాజపు బిడ. వెంకి కలికే అవ్యక్త మరురామృత మైన మాటలు ఆమె తల్లిదండ్రులనేగాక, పాతకులమకూడా మిక్కిలి అలరిస్తాయి.

వెంకి వచ్చిన తరువాత ఆమెను పొంది కగా తన వ్రక్కన కూర్చోబెట్టుకుంది సూరి.

ఇంతలో సీతి మళ్ళీ వచ్చి గుమ్మంలో నిలబడి వెంకిని చూసి ..

వెంకి దొంకి
ఏడుమూళ్ళ దువ్వుటి
కప్పుడుంటే చాలదు
కందివన్న వచ్చడి.

అంటూచెల్లెల్ని కూడా ఉడికించడం మొదలు పెట్టింది. పాపం వెంకి చిన్నపిల్ల కాబట్టి సీతిని ఎలా ఉడికించాలో తెలియదట తన పెద్దక్క అయిన సూరి ..

సీత సీత
ముంజికాయ మూత
కొడవరెట్టి శోక
... ..

అంటూ సీతిని ఉడికించగా విని తానుకూడా ఉడికించడం మొదలుపెట్టింది వెంకి. మొత్తం వైవ ముగ్గురూ కలిసి ఒకళ్ళకంటే ఒకళ్ళు గట్టిగా ఉడికించు కోవడం మొదలు పెట్టారు. ఈ గొడవంతా వాళ్ళమ్మ వింటుంది. వారు ఒకరిపై ఒకరువాళ్ళమ్మతో ఏర్పాదు చేస్తారు. ఊరుకోమని వాళ్ళమ్మ ఇంటిదోవలి నుండి ముస్తాబవుతూకేక వేసి వచ్చింది. సీతి మెళ్ళో కాసులపేరుతనమెళ్ళో వేసుకొంది. కొడుకును పిలిచి 'అబ్బాయి మేమెచ్చిందాకా ఇంటిదగ్గర ఉంటావుకదూ' అని అడిగిపూరి, సీతి వెంకి లతో కలిసి పేరంటానికి బయలుదేరుతుంది. ఈ సన్నివేశం దీక్షితులుగారి రోకపరికించవకు చక్కని తార్కాణం. సాధారణంగా ఆడ వాళ్ళు తమ పిల్లలతో సహా ఏదైనా కుభలా ర్యానికి పొరుగింటికిగాని, వ్రక్కవీధిలో ఉండే ఇంటికిగాని వెళ్ళేటప్పుడు మగపిల్లలకి గాని, పెద్దవాళ్ళకిగాని ఇట్లు అప్పగించేసి వెళతారు.

సూరి, సీతి, వెంకి వాళ్ళమ్మతో కలిసి పేరంటానికి వెళ్ళిన తీరు మనకు తెలుపుతున్న తమ పిల్లలలో కలిసి వెళ్ళేవిధానాన్ని జ్ఞాపికి తెస్తుంది. "వాళ్ళమ్మ ముందు వదుస్తోంది,

అవిడ వెనకే సూరి వడుస్తోంది. సూరికుడి చెయ్యి నీతి కట్టుకుంది. ఎడమ - చెయ్యి వెంకి పట్టుకుంది. ఎరుకొన వెంకి అంది వాళ్ళమ్మ 'నేనడుతూ' నందివెంకి. అందరూ కలిసి అవతల వీధిలో ఇంటికి వెళ్ళారు. వాళ్ళింటిలో వాళ్ళమ్మాయి పుట్టినరోజు అని వివరించే దీక్షితులుగారి చిత్రణ మిక్కిలి సహజంగా ఉంది.

ఇక పేరంటం జరిపే తీరు కూడా గమనించదగదీ. ఆ అమ్మాయిని ముస్తాబుచేసి కుర్చీలో కూర్చోబెట్టారట. పేరంటాళ్ళందరూ వచ్చారు. సూరి, నీతి, వెంకులకు ఎంత ఆనందంగా ఉందోగాని ఆ అమ్మాయితేని చూస్తూ విలబడారు. ఆ అమ్మాయి తల్లి పేరంటాళ్ళందరితోపాటు సూరి, నీతిలకు కూడా వసుపు పారాడని వూయలేదు. కాని వెంకి మాత్రం సూరితో చెప్పి రాయించుకుంది. ఆ తరువాత అందరూ కలిసి అమ్మాయికి హారతులిచ్చారు. పేరంటాళ్ళు మంగళ హారతి పాటలు పాడారు. అందరికీ శనగల వాయనం, తాంటూరిం ఇచ్చారు. నీతికి, వెంకికూడా ఇచ్చారు. నీతి, వెంకి శనగలతో పాటు తన శనగల్ని కూడా మూట కట్టుకొంది. తల్లితోపాటు ముగ్గురు పిల్లలు కలిసి ఇంటికి తిరిగి వచ్చారు. అంతటితో ఆ పేరంటం ముగిసింది.

సూరి, నీతి, వెంకిలలో, వెంకి చిన్న పావకాబట్టి అసిల్ల చేష్టలు, మాటలు తల్లి దండ్రులకు ఎంతో ముచ్చటని చేకూరుస్తాయి. కచేరినుండి వచ్చిన వాళ్ళ నాన్నకు నీతి చెంబుతో వీళ్ళివ్వగా, వెంకికూడా ఎంతో సరదాగా చిన్ని చెంబుతో నీళ్ళు తెచ్చి ఇస్తుంది. వాళ్ళనాన్న, అమ్మకూడా ఎంతో ఆనందపడతారు. వాళ్ళు తెచ్చిన శనగలవాయనాన్ని నేతిలోవేసి వేయించుకొని అందరూ కలిసి అన్నాలు తిన్నాక శనగల వలహారం చేశారు. ఆ తరువాత సూరి, నీతి ఒక మంచంమీద, వెంకి వాళ్ళమ్మ దగ్గర శనగలు తింటూనే నిద్రపోయిందని చెప్పి ఎంతో సహజంగా కథను ముగించారు దీక్షితులుగారు.

8. నన్నయభట్టు

— విద్వాన్ శ్రీ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

నన్నయభట్టుగారు యజ్ఞం బొనరించిరా లేదా కాని విద్యస్థుల భారతీయ కవితా మధుర్యోక్తి మయా మృతంబులన్ జన్మము సేయఁగాఁ గలుగు సుత్యం సోమ రసంబుఁ బంచినా రెన్నికగని యాకృతి కనేక సుమాంజలులన్ ఘటించెదన్.

ఆగమ సారమంతయు మహాంధ్ర కవిత్వము నందుఁ గూర్చు నీ యాగ మొనర్చినాఁడ విశిష్టమృతము గాఁ గల దయ్య చర్మ నీ యాగముఁ గూర్చి యాంధ్రమున వ్యాసుఁడవే యనఁ జెలు నీ మహా యోగము నీకుఁ దక్కుమఱి యొండ్రకు దక్కునెయెన్ని జన్మలన్.

పాయక పాక కాననికిఁ బారున కాహరివోరె నీకు నా రాయణభట్టు చేసిన సహాయ మదెట్టిదా చెప్పరెవ్వరున్ నీ యసమాన పాండితికి నీడు తవః పరిపూర్ణమేధకున్ సాయమవశ్యమౌట యది సంభవమా యనిపించు సత్కవీ!

వ్యాసమహర్షి భారత మహర్షిశమున్ బలి యించి దీక్షన భ్యాసముచేసే కారుణిక భావముతోఁడ బెలుంగులో ననా యాసముగా రచించిచు నాంధ్ర జనావళి కిచ్చు కి రి నీ కే సమకూడె నాద్యముగఁ నెందఱు సత్కవులు దృవించినన్ ఒకటియు రెండు పర్వముల నుత్తమ పక్కి రచించి నిర్మితే యొకరొ మరొక్కరొ మిగిలియున్న వదే నగు పర్వముల్ గడున్ బ్రకటముగా ముగింపఁగల భాగ్యము నీయఁదలంచి యుండువారికి నటుగాక యిట్లయిన రీతికిఁ గారణమేమి వేటిఁకన్.

నీ మార్గంబు ఎహించి సత్కవులు సందించెదదా కావ్యముల్ నేమంబుల్ విడనాడ కుండి రసమంద్రీ భూతిశబ్దంబులన్ నీ మాన్యంబగు శబ్ద కాసనతకున్ గేల్మోర్పు లందిచ్చు చిం లేమందున్ దుచిరాంధ్రభూమి కవి వాగీశాః వమోవాకముల్.

అక్షరరమ్యతాగుణ మహాయనిపించును నీడు వాణిఁ బ్రత్యక్షర మందువన్ మృదు కథా కథనంబు మనోహరం బగున్ దక్షిణద వీవు మాకుల నుదన్ గురియింపఁగఁగావ్య వాఙ్మయా ద్యక్షిణద వై తవర్షు కవితా నిధి నన్నయ భట్ట నదురూ!

నన్నయ సుత్రసన్న కథనాత్మక శైలిని మేటి యండ్రు తిక్కన్నకు నాటకీయతను గానము సౌటి యటందురింక నెఱ్ఱన్నయుఁ బ్రౌఢ వర్ణనలయందుఁ బ్రసిద్ధి పహించి మించె నీ యిన్ని గుణంబులన్ మికవి హృద్యతంబులు నీ సరస్వతిన్

భువనములందువఁ గలుషము లవిరళముగ జరగుచుండవని యెఱిఁగియుఁదా సవరింపఁ గలిగియుండియు, నవలోకింపకయ యుండు బలిదూష్యం బొ. ధర్మంబులు చెడిపోయి యధర్మంబులు పెచ్చు పెరిగి ధర నుత్తమముల్ కర్మంబులు క్షీణింపఁగ, ధర్మోద్ధర జైక దీక్ష దార్పిత సుకవీ

(తరువాయి 13 వ పేజీలో)

సూరి హృదయంగమములు - 2

9. ఇంకాది సూత్ర విచారము

- శ్రీ భాషాప్రవీణ, సాహిత్య విద్యాప్రవీణ డి. పి. యస్. మహాదేవుడు. యం. ఎ.

చిన్నయసూరి బాలవ్యాకరణములో 'ఇంకాదులకుఁ దప్ప ద్రుతప్రకృతికములకు సంది లేదు' సం. 9. అని సూత్రించెను. దీని అర్థ నిర్ణయమున వండిత లోకము పేరు పేరు మార్గముల నాశ్రయించెను. ఇది సారవంత మైనట్టియు, విశ్వతో ముఖమైనట్టియు సూత్రము. బుధవరులు తమ తమ ప్రతిభతో తమకిష్టమైన మార్గములను వట్టింపుట కను వైన గ్రథవము కలది. ఇందు చర్చనీయాంశములు ప్రధానముగా రెండు. 1 సూత్రమున ప్రధానమగు విధేయాంశమేది? 2 ఇదిప్రాప్త విషేధమా? అనునవి.

శ్రీ వరుల చిన సీతారామశాస్త్రిగారు తమ ఆంధ్ర వ్యాకరణ సంహితా సర్వస్వములో

ఈ సూత్రముచే ఇంకాదులకు సంది వచ్చుటయే ప్రధానాంశమనియు తద్వ్యతిరీక్త ద్రుత ప్రకృతికములకు సందిరాదని చెప్పుట సిద్ధాంతాను వాదమనియు ఉద్ఘాటించినారు. (చూ. భా. 247 పుట) మఱొక వర్గము ఇంకాది భిన్న ద్రుతప్రకృతికములకు సంది విషేధమే ప్రధాన విధియనియు, ఇంకాదుల వైకల్పిక సంది అనుషంగికమనియు వల్కుచున్నది. అట్లే సర్వస్వము ఇది అప్రాప్త విషేధమని నిర్ణయింపగా శ్రీ దూనివారి సారస్వ సర్వస్వ పేటిక ప్రాప్త విషేధమని వచించుచున్నది. (చూ. పేటిక. 57 పుట) మఱి వలుపుయ వ్యాఖ్యాతలు ఇష్టార్థ నిద్రియే ప్రధానదృష్టి కలవారై రెండిటికిని ప్రాధా

న్యము కల్పించి ప్రాప్త విషేధమే అప్రాప్త విషేధమో; చర్చింపకయే సమన్వయవాదము వలంబించిరి. నిజమునకిది ఇంపైనమార్గమే. అయినను సూత్రకృత్ హృదయము విశ్లేషించి హృదయంగమము స్వీకరింపఁ దగినది.

ఈసూత్రమును సూరి 1. 'ద్రుతప్రకృతికములకు సందిలేదు.' 2. 'ఇంకాదులకు వైకల్పికంబు' అని సూత్రద్వయముగా వ్రాసినచో మొదటి చర్చనీయాంశమునకు స్థానమేలేదు. కానిఅట్లు చేయకున్నను, అటు వంటి పనియే కావించినారు. ఈ సూత్రమున విధేయాంశము ద్రుతప్రకృతికములకు సంధి విషేధించుటయే, కావుననే మరల 'ఏనికి సంది వైకల్పికము' అని వార్తిక రూపమున ఇంకాది సందిని ప్రసంగించినారు. ఇంకాదుల సంధి విధానమే ప్రధానమైనచో వికల్పమును సర్వము సూ! చే నిద్రింపదుకదా! అను వృత్తిచే అది నిద్రించు ననుటకు కూడ అవకాశములేదు కావున ద్రుత ప్రకృతికములకు సంది విషేధమే ఇందుప్రధానమై ఇంకాది సంది అనుషంగిక మగుచున్నది.

ఇంక రెండవ అంశము ప్రాప్తవిషేధమా? అప్రాప్తవిషేధమా? అనునది. చింతామణిలో అత్వ, ఇత్వ, ఉత్వసంధు లన్నియు ద్రుత ప్రకృతిక-అద్రుత ప్రకృతిక ప్రాతిపదికల కన్నింటికిని సాధారణముగా వచ్చునని చెప్పఁబడినది. అట్లే బాలవ్యాకరణము నందును ఉత్వాది సంధులు సహజాచ్ఛులకును, ద్రుత పూర్వాచ్ఛులకును కల్గినవి పేటిక వ్యాఖ్యానించినది. అది తగదని తగినంత ప్రమాణము చూపకయే సర్వస్వముబండించి వది. అనగా ప్రాప్తవిషేధ పక్షమున వచ్చున్ + అపుడు అనులక్ష్యములో 'ఉత్తున కచ్చు' అని ఉత్వసంధి రావలసి వచ్చుచుండగా ఈసూత్రముచే రాకపోవుట నిద్రించును. కావున ఇది ప్రాప్త విషేధమగుమే. అప్రాప్తవిషేధ పక్షమున ఉత్వాది సంధులలో కేవల అజంతములకే నిద్రివచ్చును.

(12 వ పేజీ తరువాయి)

వేద విజ్ఞానంబు విశదమ్ముగాఁ దెలు
ప్రజల కందిచ్చిన భవ్యుఁ దెవఁడు
ధర్మశాస్త్రార్థమద్వైత నిశ్చయముగా
వివరించి తెలిపిన కవి యెవఁడు
బహుపురాణములును బ్రథితేతి హాసముల్
కథల నుద్ఘాటించు మనుఁడెవఁడు
కావ్యకళా సమగ్రంబుగా వ్యాసుని
ధర్మముల్ దెలిపిన ధన్యుఁ దెవఁడు
గావలయు వీసపై సుపుగాని తెలుఁగు
భాసకు నొనంగె నతిసౌష్ఠవంబు నెవడు
అన్నిటికిని నదుత్తరం బరసిచూడ సర్వవి ధములనిట్టి ప్రళిప్తి గన్న
యథిల విజ్ఞానబిని నన్నపార్యుడతడు

శ్రీకరములు కల్యాణ
శ్రీకరములు వాంచిత్తార్థ నిదికరములు
ద్రేకరహితములు గుణ ర
త్నాకరములు మకవి నన్నయ మదా మాత్తుల్.

(000)

ద్రుత పూర్వార్థమగుచున్నది. పై లక్ష్యముతో ఇత్యసంది బోధించుట ద్రుతము వ్యవహారమున్నది కావున అచ్చరకత్యమే నిర్దిష్టము. కావున ఎట్లునూ వర్తిరాకున్ననూ మరల ఈ సూత్రమున నంది రాదని విషేధించుట స్పష్టార్థమై అప్రాప్త విషేధక మగుచున్నదని వీరి భావము.

నిజమునకిది ప్రాప్తనిషేధమే అయినచో 'ఇత్యసంది బోధించుట ద్రుత ప్రకృతికములకు నందిరాదు.' అనియే చెప్పవలసి యుండును. ఏలననగా 'ఇత్యసంది బోధించుట 28' మున్నగు సూత్రమునే వచ్చు ఇత్యమును 'ఈదాతు యస్మ దర్థంబుల మీది వాని యుత్వంబున కిత్వంబురాదు' బా. త. 27.

అను సూత్రము చే విషేధించెను. అది ప్రాప్త విషేధము. అచట రాదు అనియే చెప్పబడినది. కాని ఇక్కడ 'లేద' వి చెప్పుటలో ఒక విశేషము సూచించబడుచున్నది. ఇది ప్రాప్త విషేధమేకాదు. నందిరాక పోవుటవేరు. నంది లేకపోవుట వేరు. ఇట్టిదే ముఖ్యప్రసంగము. 'నంది లేనిచోట స్వరంబుకంటె వరంబైన స్వరంబునకు యదాగమంబగు' బా. సం. 3. అని సూత్రము. అందు నందిలేనిచోట అని ప్రాయోగింపబడినది. అచట నందిరానిచోట అని పరి సూత్రించరాదు. అనుకరక కలుగ వచ్చును. 'మీనయత్త ఇది నందిరానిచోట.' 'రో'యివి ఇది నందిలేనిచోట, అచట నంది రానిచోట అనియే సూత్రించినచో 'రో'యిని మున్నగు ఒకప్పుడునూ నందిరానిచోటలలో యదాగమమునకు ప్రసక్తియే లేకపోవలసి వచ్చును. కావున 'లేని' అనుశబ్దము వేయుట చేత నందియొక్క పాక్షిక అప్రాప్త దళ యుండును, కేవల అప్రాప్త దళయుండును కూడ కలుగు చున్నది. అట్లే ప్రకృత సూ॥ చే కూడ వచ్చున్ + ఇచ్చుడు అని నంది రానిచోట నందును, వర్జిన్ + ఆతడు

అని ఒకప్పుడునూ నందిలేని చోటనందును కూడ నంది విషేధము చెప్పబడుచున్నది. కావున లక్ష్యభేదములలో అటుప్రాప్త విషేధము, ఇటు అప్రాప్త విషేధము కూడ నిర్దిష్టించుచునే యున్నదని భావము.

అట్లయినచో ఉత్పాది నందులలో ద్రుత పూర్వార్థమగు గ్రహంపఁబడక కేవల అచ్చులే గ్రహంపఁబడునని చెప్పినచో అప్రాప్తనిషేధము నొక్కదానినే చెప్పుట నరిపోవునుకదా! మరల ప్రాప్తనిషేధమును కూడా నొక్కయందుట ఎందులకు? అని ప్రశ్నింపవచ్చును. ఈవిషయమున చిన్నయ సూరి ఈక్రింది ప్రమాణములే నమాధాన పరచును.

1. 'ప్రథమేతర విభక్తి శత్రర్థ' బా. సం. 2 అను సూ. లో సూరి 'ఉకారము నకు' అని సామాన్య విధేయము చేయుట, అందు ద్రుత పూర్వోకారమునకు అని గ్రహంపఁ కుండుటచే ఉత్వసందిలో రెండు రకములగు ఉకారములు గ్రహంపఁబడుచు ప్రస్తుత సూత్రమున ప్రాప్తనిషేధాంశము నకు లక్ష్యమగుచున్నది,

2 'అదే సూత్రములో ప్రథమేతర శబ్దమును ప్రయోగించుట,' అచట విభక్తులలో ప్రథమేతరమైన ఉకారమునకే వికల్ప సంది యనియు, ప్రథమావిభక్తి ఉకారమునకు నిత్య నందియే జరుగుననియు తార్పర్యము. కావున ఉత్వసంది సహజ ఉకారమునకు, ద్రుతపూర్వోకారమునకు కూడ వచ్చునని తెలియుచున్నది.

3. ఏ మ్యాదులలో 'కిషష్టి' వి పఠించుట. అందు సహజ ఇకారాంతములకు ద్రుత పూర్వ ఇకారమునకు వికేసూత్రముచే ఇత్య నంది విధించబడినది. అనగా ఉత్వ, అత్వ, ఇత్యనందులలో ద్రుతపూర్వ స్వరములు కూడ గ్రహంపఁబడు ననియే భావము. అప్పుడు ప్రస్తుత సూత్రము ప్రాప్తనిషేధము కూడనగును. అప్రాప్తనిషేధము స్పష్టార్థ ప్రయోజనకారి సూత్రమే.

ముఖ్య విషయము. ప్రస్తుత సూత్రము క్రింద 'ప్రథమేతర విభక్తి విధి విరవకాళంబు గావున దీనిని పోదించెడిని' అని చిన్నయ సూరి వరిభాషించినాడు. దానిప్రకారము 'ప్రథమేతర' సం. 2 వసూత్రమునకు పూర్వోక్యము కలిగి అందలి లక్ష్యములన్నియు ద్రుత ప్రకృతికములైనను ఉకార వర్తిని పొందఁగలుగు చున్నవి. కొందఱు వ్యాఖ్యాతలు పైవరిభాషచే కిషష్టికూడ గ్రహంపఁ దగునని వక్కాణించి ఈ ఇకాది సూత్ర విషేధము తగలకుండ రక్షించినారు. కావున హరికిన్ + ఇచ్చె అను న పు డు ఏమ్యాది ఇత్యసందియే వచ్చును. అనివరికిరి. కాని అది వరియగు పద్ధతికాదు. ప్రథమేతర సూత్రము నిరవకాళమైనట్లు ఏమ్యాది సూత్రము నిరవకాళముకాదు. అది 'ఏమంటివి' మున్నగు లక్ష్యములలో చరితార్థమై సావకాళమే అగుచున్నది. పోనీ ఏమ్యాది గణములోని కేవల ఆ ఒక్క శబ్దమే ఇకాది సూత్ర దృష్టిలో నిరవకాళమగు చున్నదని చెప్పుట కూడ తగదు. సూరి స్పష్టముగా "ప్రథమేతర విభక్తి విధి" 'అను వరిభాషలో విధిశబ్దమును ప్రయోగించుటచే ఉకారసంది విధియగు "ప్రథమేతరవిభక్తి శత్రర్థ" అనుసూత్ర లక్ష్యములకే నిరవకాళము కలుగునని సూచించినారు. కావున దానిచే కిషష్టి గ్రహంపఁదగదు.

అట్లైనచో "హరికిచ్చె" అను ద్రుత ప్రకృతిక నంది ఎట్లు కలుగును? అని శంకింప నవసరములేదు. కిషష్టికి సందియే రాకున్నచో ఏమ్యాదులలో కిషష్టి పాతము వ్యర్థమగును. కావున అట్లావనచే కిషష్టికి కూడ ద్రుత ప్రకృతికమైనను ఇత్యసంది వచ్చుటలో విరోధములేదు.

.....

'యువకవుల - కవిత్వ సంకలనాలు-సాహిత్య సంస్థలపాత్ర'

— శ్రీ టి. శ్రీరంగస్వామి యం. ఏ., (పిహెచ్.డి.)

యువకవులు - వృద్ధకవులు అని ఎవరూ ఉండరు. యువకవి అంటే కేవలం అక్కడ రచయిత యువకుడు మాత్రమే అవుతాడు. యువకరక్తం కవిత్వంలో ఉండాలి పయస్సు దృష్ట్యా యువకుడు అయినంత మాత్రాన యువకవి అనడం ఏ మాత్రం నబబుగాదు. కవిత్వంలో ఎదో ఒక విధంగా తనపేరును పదిల వరచు కుంటున్న వాడిని వృద్ధకవి అందామా!

కవులు - క్రొత్తవారు, ఇప్పటివ్వడే కవిత్వం వ్రాస్తున్నవారు తమ కవిత్వంలోని భావ పటిమను జాగ్రత్తగా వ్యక్తపరచ గల గారి. అప్పుడే ఆ కవిత్వ నిర్దిష్టతను లక్ష్యంను సాదిస్తుంది. శబ్దం, అర్థం రెండూ కలగలసి చెప్పవచ్చు అమాటయొక్క భావం పాఠకుని హృదయంలో వలుకుతుంది. ధ్వనిస్తుంది. ఇది ఈనాడు వస్తున్న కవుల కలాల్లో మృగ్యం అవుతోంది. ఏదో నాలుగు మాటలు నేర్పినంతగానే, సాహిత్యంపైన అభిమానమున్నంత మాత్రముననే, నేడు కవిత్వం రాస్తున్న యువతను చూస్తున్నప్పుడు జారి పడల్పివస్తున్నది. కవిత్వంపై అభిమానులకు, పాఠకులకు అలసత్వం ఏర్పడడానికి అవకాశం కల్పిస్తున్నది.

కొంతమంది కవులలో సృజనాత్మక తమ, రచనాసక్తిని పెంపొందించ దానికి అక్కడక్కడ సాహితీ సంస్థలు పాలుపడు తూనే ఉన్నాయి. ఆ పాట్లలోని భాగంగానే కవులను, ఒకే వేదిక మీదికి తీసుకొని వచ్చే ప్రయత్నంలో భాగంగా కవిత్వ లను తెప్పించుకొని వాటిని సంకలనాల రూపంలో ప్రచురిస్తున్నాయి సాహితీసంస్థలు. ఇలా ప్రచురించినప్పుడు జాగ్రత్తగాను, ముందుచూపుతోను కవిత్వం ఏరుకోవడం ముఖ్యం. ఇక్కడ నా, నీ, అనే విషయాన్ని మరచి సంపాదకత్వం వహించేవారు జాగ్రత్త

వడవలసి ఉంటుంది. వచ్చిన కవిత్వాలన్నీ తీసి పరిశీలించి ఏది ప్రచురణకు అర్హమైందో ఎంచుకోవాలి ఉంటుంది. అనసరమైనచోట రచయితచే ముందుగానే, ఎడిట్ చేసుకోవడానికి హక్కులు తీసుకొని ఆ కవిత్వ అందం చెడకుండా, అర్థం, భావం దెబ్బతినకుండా, కవుల హృదయం నొప్పించకుండా జాగ్రత్త వడవలసి ఉంటుంది. ఎక్కడ భావంబాగుందో, ఎందుకు బాగులేదో వారికి నిష్కర్షగా చెప్పాలి. అప్పుడే వారి భావాలకు మెరుగు పెట్టిన వారం అవుతాము.

కవులు కవిత్వం రాయడం మాత్రమే పరిపాడు. అందులో వ్యర్థపదాలు, ఉండ కుండా చూసుకోవాలి. అలాగే తీవ్ర భావా వేళంతో వ్రాసి కదిలిస్తే పరవారేడుకాని, అందులో గాఢ భావుకత ఉన్నప్పుడే ఆ కవి యొక్క కవిత్వం రసార్ద్రత చెందుతుంది. నాలుగు కాలాలపాటు నిలదొక్కు కుంటుంది. పాఠకుడి చేత మళ్ళీ మళ్ళీ చదివిస్తుంది. ఇవన్నీ కవులు సంయమనంతో పాటించి నప్పుడే ఉత్తమ కవిత్వం రాగలుగుతుంది. వ్రాసేవారు ఏ వయస్సు వారైనా వారిని కవిత్వంలోపరిణీతి చెందినవారని, యువక వే నని చెప్పవచ్చును.

ఇక కవిత్వం మృగ్యమై, నాలుగుడబ్బు లుండి కవిత్వ సంపుటలు అచ్చువేసుకొని దేశంలో వంచిపెట్టడం వలన కేవలం పేరు కోసం తప్ప (అలాతాత్కారికంగానే), ఆ సంకలనం నాలుగు కాలాలపాటు ఉండదు. పాఠకుల హృదయంలో చిరకాలం ఉండదు. ఐతరూలో పిల్ల కాయల గోరీలాట లాగా ఉంటుంది అలాగే మా సంస్థనుండి ఇన్ని పుస్తకాలు వచ్చినాయని చెప్పుకోవడానికి పుస్తకం వేసుకుంటానన్న ప్రతిరచయితను ఏదో ఒక విధంగా ప్రలోభింపచేసి, అది ప్రకటించడంవలన ఊసుపోక కవిత్వం,

అస్తవ్యస్త సంకలనాలు దేశంలో విడుదల కావడానికి అవకాశం ఉంటుంది. ఈ విషయంలో సాహిత్య సంస్థలు అలోచించాల్సి ఉంటుంది. వాటికి ఆదరణ ఉండదు. అప్పుడప్పుడు మంచిపుస్తకాలు ఏవైనా ఉన్నప్పటి కిని వాటి స్థానం కూడా పైజాబితాలో చేరి సాహిత్య అభిమానుల అభిమానాన్ని, కవిత్వ విపానను చంపించి వేసాయి. ఈ నాడు పుస్తకాలపావుల్లోనూ, కవిసమ్మేళనాల్లోనూ కవిత్వ కున్నస్థాయి ఇండుకే దిగజారిపోయింది. కవిత్వంను ఉపాదేయంగా భావించే వారందరూ ఒక అవగాహనతో పాటు అరవంతం అయిన కవిత్వంను అందించినప్పుడే ఆ కవిత్వం నాలుగు కాలాల పాటు మన్నిక ఉంటుంది.

కవుల కవిత్వంలో భావుకత అరవంతం, శైలిఇవన్నీ కేవలం విరంతర వతసేం, అభివ్యక్తి, ప్రతిభ, సామాజిక వస్తు పరిశీలన, స్పందన, వదల పొదుపు ఉన్నప్పుడే ప్రతిభా వంతము అయిన కవిత్వంతో పాటు నాలుగు కాలాలపాటు మన్నికగా ఉండేకవిగా గుర్తింపు పొందగలుగుతాడు. అప్పుడు ఆ కవియొక్క ప్రతిభా వ్యుత్పత్తులు చక్కగా ఉంటాయి. కవులు కేవలం తమ కవిత్వం మాత్రమే గొప్పది అనుకోకుండా ఇతరులు వెలువరించిన కవిత్వాలను కూడ చదివి అందులోని శిల్పనైచిత్రి, రచనాచోరిణిని, కవి ఎన్నుకొన్నటువంటి వస్తువును పరిశీలనాసక్తితో చూచాల్సి ఉంటుంది.

చక్కటి కవిత్వంను ఎన్నుకొని ప్రచురించినప్పుడు, సాహిత్య సంస్థల యొక్క మనుగడతో పాటుగా కవులుకూడా తమస్థానాన్ని నిలదొక్కుకొనడానికి అవకాశం ఉంటుంది. అప్పుడే వాగ్దేవికిఅక్షర ప్రసూనార్పణనిజంగా చేయగలగడం సాధ్యమవుతుంది. 'సాధన మున పనులు సమకూరు దరలోన' అన్న సూక్తిఅప్పుడే నిదర్శనము అవుతుందికవిత్వం రాసేయువకులు, బాలలు, వృద్ధులు అందరూ దీనిని దృష్టిలో ఉంచుకోవాలిఉంటుంది. 'నాకృషికురుతే కావ్యం!' కాదా మరి.

'సత్యం శివం సుందరమ్'

(* *)

తెలుగు దండక సాహిత్య సూచి

— డా. గొల్లకోట సూర్యభాస్కరరావు

తెలుగు సాహిత్యంలో దండకమనేది ఒక విశిష్ట సాహిత్యవ్రక్తియ. ఈదండకాలు గ్రంథాంతర్గతాలుగానూ, స్వతంత్ర రూపంలోనూ రెండు విధాలు ఉన్నాయి. వందల సంవత్సరాల ముందే ఇదే విధంగా కొనసాగుతున్నాయి. ఇంకా కొన్నివందల శాత్రుల రూపం లోనే మరుగునపడి ఉన్నాయి. వివిధ ప్రాంతాలలో, వివిధ రూపాలలో అంద్రదేశం అంతటా అల్లుకొని ఉన్నాయి. ఇంచుమించు దండకం అంటే తెలియని అంద్రుడు ఉండడు.

అయితే వీటి నన్నిటిని గుడి గుచ్చి పరిశోధన చెయ్యడం కంటే, వీటిని గుడి గుచ్చడమే కష్టసాధ్యం. కారణం, కొన్ని వందల వరకు కేవలం నోళ్ళలోనే నలుగు తున్నవీ. నరిగి నశించినవీ ఉన్నాయి. సాధ్యమైనంత వరకు వాటిని సంరక్షించు కోవడం మన దాద్యత.

సాహిత్య సూచిని తయారు చెయ్యడమనేది కష్టసాధ్యమైనవని. దీనిలో సాధ్యమైనంత చరకు వివరాలు ఇవ్వడం జరిగింది.

సాహిత్య (వాఙ్మయ) సూచిని తయారు చేసేవిధానంలో చాలా జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలి. కృతికర్త, కృతితర్త, ఎక్కడ - ఎవరు ప్రచురించేరు, ఎన్నోప్రచురణ, సంవత్సరము, కృతికితుదీ మొదలు, క్లుప్తంగా దానిలో చెప్పబడిన విషయం, వీలైతే దొరికేవోటు, దానినెవరు మొదలైన వివరాలు ఇవ్వాలి. ఒక్కముక్కలో చెప్పాలంటే అరటికండు ఒలిచి నోటిలో పెట్టినంతవని. ఇవన్నీ కష్టపడి నిబంధించినా వ్రతీకా ప్రచురణలో అనువైన వనికాదు.

ఒక విభాగం ఒకే విషయానికి సంబంధించి ఉండదనేది సత్యం. దండకం "భగవంతునికి ఎక్కువగా ఉపకరించినా" వివిధ ఆంకాలకు చెందిన దండకాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. వీటిలో ఒక పుట మొదలు వందల పుటల వరకూ కొనసాగినవీ ఉన్నాయి. వీటిని చాలవరకు నామోచిత్యాని బట్టి విషయం గ్రహించవచ్చు.

- గ్రంథాంతర్గత దండకములు - ముద్రితములు -

నెం. కవి. కృతి. తదితర వివరాలు.

1. అశ్వకవి, కాకుమారి. శశిరేఖా వరిణయము. పంచమాశ్వాసం, వ. సం. 82
2. అనంతామాత్యుడు. భోజనూతా వరిణయము. సప్తమాశ్వాసం, వ. సం. 24. శ్రీ చింతా మణి ముద్రాక్షరశాల, ద్వీ. ము. రాజమండ్రి, 1911.
3. అబ్బయ. కనువర్తి. పురూరవశ్యరితము. చతుర్థాశ్వాసము, వ. సం. 157 అవిరుద్ధ చరితము. చతుర్థాశ్వాసము, వ. సం. 97. అంద్ర సాహిత్య అకాడమీ, ప్రథమ ముద్రణ, 1987.
4. అన్నయ. తెనాలి. మదక్కికావరిణయం. ద్వితీయాశ్వాసం, వ. సం. 73. శ్రీ చింతా మణి ముద్రాక్షరశాల, ద్వీ. ము. రాజమండ్రి, 1908.

కవి సార్వభౌమ

శ్రీసాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి

123 వ జయంతి సభ

డి. 20-10-88 న ఉదయం 8 గం. లకు మ్యూన్సిపల్ ఆఫీసులో ఉన్న శాస్త్రిగారి శిలా విగ్రహమును శ్రీరామేన బ్రహ్మం దంతులు శ్రద్ధా భక్తులతో పూజించారు. సాయంత్రం 8 గం. లకు అల్యూమినియం అసోసియేషన్ హాలులో శ్రీ బుగ్గ పావయ్య శాస్త్రిగారి అవ్యక్తన సభ జరిగింది. శాస్త్రిగారి దాహిత్త్యుడు K. S. సత్యనారాయణ మూర్తిగారు శివశ్రీ మల్లంపల్లి శరభేశ్వర శర్మగారిని పూజించేసి, పరిశాలాము లతో సూతన వస్త్రములను ఇచ్చి సత్కరించారు. శరభేశ్వరశర్మగారు, డా. జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావుగారు శాస్త్రిగారి గ్రంథములను గురించి వివరించారు. సర్వ శ్రీ పోతుకూచి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు, శ్రీ తెలికిచెర్ల కృష్ణమూర్తి భాగవతార్, శ్రీ సి యన్. చారి, శ్రీమతి శల్లూరి సీతా మహాలక్ష్మిగారు, శ్రీ విమలపూడి వీరాజా, శ్రీ సత్యవోలు వరప్రసాద మూర్తిగారు, శ్రీ తోరేటి రామకృష్ణ వరమహంసుగారు, శ్రీ రామేన బ్రహ్మంగార్లు శ్రీ శాస్త్రిగారిని గురించి ప్రసంగించినారు.

బుగ్గ పావయ్యశాస్త్రిగారు శ్రీ బులుసు సీతారామశాస్త్రిగారి అర్మకాంతికి భగవంతుని ప్రార్థించారు.

5. అప్పరాసు, వేదెండ్ల. అప్పరాసు తరితము. తృతీయభాగం, పుట. 77. పంచమ భాగము, పుట. 118. ముద్రణ - 1954.
6. అమృతరామకవి, వారణాసి, శ్రీ కృష్ణసుధాసారము. పంచమాశ్వాసం, ప. సం. 97. కమలామండ్రాక్షరళం, ప్ర. ము. సికింద్రాబాదు, 1914.
7. అప్పయ్యకావ్య, చివురుం. గర్భభాగవతము. విజ్ఞానబండము. పుట. 577. శ్రీవివాస ప్రింటింగ్ తర్క, ప్ర. ము. సికింద్రాబాదు. 1954.
8. ఉమర్ అలీషాకవి. మహాభారత కొరవరంగం. చతుర్థాంకం, పుట. 73. శ్రీ విజ్ఞాన విద్యాపీఠము, ద్వీ. ము. పితాపురం, 1988
9. ఎర్రన, నృసింహపురాణము, పంచమాశ్వాసము. ప. సం. 111. వావిళ్ళ, ప్ర. ము. 1968.
10. ఎర్రయ్య, నకలనీతి కథా విదానము. పంచమాశ్వాసము. ప. సం. 141. ప్రాచ్యరిధిక, పుస్తక భాండాగారం, ప్ర. ము. మద్రాసు, 1951.
11. ఎల్లయ, చింతలపూడి. విష్ణుమాయా విలాసము. పంచమాశ్వాసము, ప. సం. 251. విశ్వకళాపరిషత్తు, మద్రాసు. 1984. తాదకబ్రహ్మరాజీయం. చతుర్థాశ్వాసం. ప. సం. 11. ప్రాచ్యరిధిక పుస్తక భాండాగారం, హైదరాబాదు, 1985
12. కళాకాంక్ష, కాంచనవల్లి, జీవయాత్ర. తృతీయోల్లాసం, ప. సం. 282. శ్రీ హరి ముద్రాక్షరళం, ప్ర. ము. చెన్నపురి, 1925
13. కామేశ్వరకవి, సత్యవోలు. తృతీకంఠోపాఖ్యానము. ద్వితీయాశ్వాసము, ప. సం. 88.
14. కాంతకవి నారసరాజు. కవిజనపకృర చంద్రోదయము. చతుర్థాశ్వాసము, ప. సం. 25. మురహరి ముద్రాక్షరళం, ప్ర. ము. మద్రాసు, 1904.
15. కామరాజకవి, కొవ్వరపు. జాంబవతి పరిణయము. తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 27
16. కూర్మనాథకవి, గోగురిపాటి. మృత్యుంజయవిలాసము.
17. శోభేశ్వరకవి. భోజసుతాపరిణయము. చతుర్థాశ్వాసము, ప. సం. 43
18. కృష్ణకవి. శకుంతలాపరిణయము. తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 187
19. కృష్ణమూర్తికావ్య, శ్రీపాద. భగవద్విలాసము, ప. సం. 47 తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 102

- .. సావిత్రి చరిత్రము తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 102
- .. ఏకావలి తరిణయము. తృతీయాశ్వాసము. ప. సం. 42 శ్రీ కలావతి ముద్రాక్షరళం, ప్ర. ము. రాజమండ్రి, 1908
- .. శ్రీకృష్ణభారతము.
- .. విక్రమాభ్యుదయము. ద్వితీయోల్లాసం, ప్ర. సం. 58 శ్రీ లలితా ముద్రాక్షరళం, ప్ర. ము. రాజమండ్రి, 1932
- .. యజ్ఞవల్క్యచరిత్రము. ప్రథమాశ్వాసము, ప. సం. 120. దీవియందరి దండకం శ్రీకృష్ణభాగవతమువారి. యజ్ఞవల్క్యస్తుతి రూపక దండకం ఒకటి.
- .. నైషధీయ చరిత్రము. చతుర్థాశ్వాసము, ప. సం. 28. వావిళ్ళ, ప్ర. ము. చెన్నపురి, 1941
- .. శ్రీకృష్ణరామాయణము. యుద్ధకాండ. తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 213, చతుర్థాశ్వాసము, ప. సం. 35

గ్రంథ సమీక్ష :

సుజాతాదేవిగారి సుమధుర సాహితీ సుగంధాలు - శ్రీమతి బిహెచ్. దేవీప్రకాష్

‘సంసార విష వృక్షస్య ద్వేషతే అమృతో వయే’ అని అమృత తుల్యాలైన పుస్తకాలు సజ్జన సాంగత్యం వలన నాకు లభించేయి. అవి విజయవాదకు చెందిన శ్రీమతి సుజాతా దేవిగారి కలం నుండి జాలు వారిన తేనె సోనల్లాంటి “మల్లిపాటలు” “వరాలు”, “గెలుపు” అనే మూడు మంచి ‘పుస్తకాలు’. రామాయణాన్ని మూడు ముక్కల్లో చెప్ప మన్నట్లు. ఈ మూడుపుస్తకాల గురించి మూడుపేజీలు మించకుండా సమీక్షించ మన్నాడు పెద్దలు. అసాధ్యమే అయినా “స్థానీ పులక న్యాయంగా” మీ ముందుంచ దానికి ప్రయత్నిస్తాను.

దారి సాహిత్యంలో సాహిత్య అకాడమీ పురస్కారాన్ని అందుకున్న శ్రీమతి సుజాతాదేవిగారు, జానపదశైలిలో కూడా ‘కథావ’ అని పించేటట్లు ప్రాసిన పాటలు ‘మల్లిపాటలు’ నందూరి వారి ‘ఎంకి’ వర వడిలో సాగిన స్వతంత్రాలు. జనహృదయా లపై విత్యం కదిలే వదాలు జానపదాలు. చక్కటిభాష. చక్కటి భావం పెన వేసుకు పోయాయి అందులో.

‘మల్లివత్సలు నహజ్జాన్ని, మల్లె పూవుల వరిమళాల్ని వెదకల్లకాం. ‘మల్లిపాటలు’. ‘మల్లెపూలు పూసేయేలకు మల్లివి రమ్మనాడు నారాయణ మావ, “ఇంట కట్టబాటు, నామనను తిరుగుబాటు, వయ నేమో యిరగబాటు, ఒక్కంతా తడబాటు’ మల్లికి. అందుకే మల్లి, మొగిలాకు పందిరి కింద కూడు ముళ్ళెయి మంటుంది. అలా అయితే “ఎంద వేళల” వెన్నల నీడల రోతుగ ఉంటాను, కట్ట ముఖాలు తలదోసు

- .. శ్రీకృష్ణభాగవతము. పూర్వభాగము. 2-83, 4-811, 6-276, 8-88, 9-154 ఉత్తరభాగము. 2-307, 3-208, 12-5, 12-91.
- .. శ్రీకృష్ణభారతము, శాంతిపర్వము, 9-201, అనుశాసన పర్వము, 1-871, 5-280.
20. కృష్ణమాచార్య, ధనుర్విద్యా విలాసము. తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 123. ఓరియంట్ టర్ మాన్యుస్క్రిప్టు లైబరీ ప్రచురణ, మద్రాసు, 1950
21. గణపతిశాస్త్రి, చర్ల, నీలకంఠవిజయము. చతుర్థాశ్వాసము, ప. సం. 81 లలితాప్రెస్, ప్ర. ము. హైదరాబాదు, 1973
22. గజేంద్రపాత్రో లాథం. (నటిక). పుట. 8, 7. ఆరుణాచల్లిపింగళాస్, విజయవాడ.
23. గంగాధరకవి. ఆద్దంకి. తపతీ సంవరణము. పంచమాశ్వాసము, పుట. 102. శ్రీ పరమేశ్వరాపల్లికేశవస్వామి, ప్ర. ము. హైదరాబాదు, 1972
24. గిరిరాజు, దర్పా, వాదవిజయము (యక్షగానము) పుట. 94-96 ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు ప్రచురణ.
25. గురుమూర్తి, ములుగు. టి. ఆత్మరామాయణము. యుద్ధోత్తర చరిత్ర, శ్రీరామ పట్టాభిషేకము. ప. సం. 204 భారత్ ప్రింటింగ్ ప్రెస్, ప్ర. ము. హిందూపురం, 1985
26. గురునాథకర్మ, మిన్నికంటి, శ్రీ మద్భువన భాగవతము. ద్వాదశస్కంధము, ప. సం. 104, 105, 106 డి ఓరియంట్ పబ్లికేషన్స్, ప్ర. ము. తెనాలి, 1952
27. గోపరాజు, కొంపి, సింహాసన ద్వాత్రింశిక. చతుర్థాశ్వాసము, ప. సం. 24 ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ముద్రణ, 1983
28. గోవిందాచార్యులు, ఆత్మకూరి, గోవిందరామాయణము (పట్టాభిరాముడు) 2 వ అథయాశ్వాసము, ప. సం. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, సంగ్రహాశ్వాసము. ప. సం. 155 నాట్యకళాప్రెస్, ప్ర. ము. హైదరాబాద్, 1971
29. చిదంబరశాస్త్రి, వీసుపాటి. హైమవతీవిలాసము, ద్వితీయాశ్వాసము, ప. సం. 122 విద్యజ్ఞనమనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. విశాఖపురం, 1980
30. చిన్నయబ్రహ్మకవి, చేబోలు, నాదబ్రహ్మ, తృతీయాశ్వాసము, పుట. 45, 46 కొండవల్లి ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. 1983
31. చెన్నకృష్ణకవి, బొడ్డిచెర్ల, సతీబాలబ్రహ్మేశ్వరీ పరిణయము. కీరవాణి సదాశివని సుతించుట.
32. జక్కన, విక్రమార్క చరిత్రము. ద్వితీయాశ్వాసము, ప. సం. 59 ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ, 1988
33. తమ్మక, చూడితుడు, మృగశృంగ చరిత్రము. తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 42
34. తిమ్మన, నంది. పారిజాతాపహరణము. తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 38 వావిళ్ళ చెన్నపురి, 1988
35. తిమ్మకవి, కూచిమంచి. రుక్మిణీ పరిణయము. చతుర్థాశ్వాసము, ప. సం. 33
- .. రాజశేఖర విలాసము. ద్వితీయాశ్వాసము ప. సం. 194
- .. అచ్చతెనుగు రామాయణము. యుద్ధకాండ, ప. సం. 188
- .. నీలాసుందరీ పరిణయము. ద్వితీయాశ్వాసము, ప. సం. 41
- .. రసికజనమనోహరము, షష్ఠాశ్వాసము, ప. సం. 48
36. తిమ్మనపాడు, సరమయోగివిలాసము. పంచమాశ్వాసము, పుట. 220, 221

కుని, కనునూవపురాను అని అయినింటి అడ ౫ నిల్లలా మర్యాదగా చెబుతుంది. అనుభాగం హెచ్చైనపుడే అనుమానం మొదలవుతుంది. అందుకే మల్లి కంఠో, అల్లరి పిల్లెవరో మావను అయిము కున్నట్లు కనిపిస్తుంది. మావ రావడం కాస్త అలస్యం అయ్యేసరికి, ముమారు కొచ్చె నీకట్టా, మనసుకేటో మన కేసింది. మాయ లోడి తోటలాగ తోట నన్ను బెదిరిచ్చింది. మాటలల్లి నమ్మించాడు. మాయదారి మావరాడ" అని బెదిరి పోతుంది, అమాయకంగా. మల్లి మాట అంటేనే ఒళ్ళు మరిసి పోతాడుమావ. తన బతుకు పడవ, మల్లి పాటతో సాగారిని కోరుకుంటాడు. "మెత్తనీ వెన్నల్లో. మత్తుగా నీ గొంతు కొత్త కొత్తగ జారి పత్తవియ్యలి" అంటాడు. ఈ పడవ పాట చక్కటి భావుకతతో నిండిఉంది, మల్లి, నారాయణ మావలు 'మణుసొకటి'గా కాపారం జేసారు. ఆ జంట ముచ్చట్లు చూడ ముచ్చట, "ముక్కుమీది కోవం మచ్చను, మురిపాలతో నెరిపేస్తాది, నీకాకుం మబ్బు కమ్మితే, నిరునవ్వుల ఇడగొడతాది." సంసారం ముళ్ళబాటలా కాక మల్లె తోటలా మలచు కోవాలనుకొన్న ప్రతివారు (అడ, మగ లేదా లేకుండా) పాటించ వలసిన చక్కటి సూత్రం ఇందులో పొందు పరచేరు కన యితి.

పోతులు గేయంలో సంది పాప రెది గొచ్చి, ఇంటిపేరు విరిపారి, అయ్య దారి తప్పితే అడిగే దిక్కు ఎవరురా? అని, పెద్దల ప్రవర్తన ననుసరించే నిల్లలు ఉంటారని హెచ్చరిస్తారీమె. 'అమ్మో' అనే కవి తలో మణునులేని మణునుల మద్దిన మసల దానికి బయమేత్తోందోలమ్మో' అంటూ, పామంటే పక్కకు దోతము, పులివ తే ఎడతే బడము. మణునుల్లో జంతువులుంటే మన తెట్టా తెలుసుద్దమ్మో అని ప్రశ్నిస్తారు. మల్లి పాటలు చాలాభాగం కృంగారరస క్రదాన మైన వైనా, ఈ విధంగా సాంఘిక పరిస్థితులను అద్దం పట్టి చూపుతున్నాయి.

- తిమ్మన, పుష్పగిరి. నమీర కుమారవిజయము,
తిరుగుతి వేంకటకవులు. దేవీభాగవతము, పంచమస్కంధము, ప. సం. 512
19. దత్తోజీ, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదము. వ్రక్కతిపురుష విభాగాంతము. అశ్వాసము, 13
 20. దుగ్గవ, దగ్గువల్లి, నానికేతూపాఖ్యానము. ద్వితీయాశ్వాసము, ప. సం. 181 ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ముద్రణ, 1977
 1. ధర్మన్న, చరిగొండ. చిత్రభారతము. అష్టమాశ్వాసము, ప. సం. 124 వావిళ్ళ, మద్రాసు, 1966
 2. ధూర్జటి. కాళహస్తిశ్వర మాహాత్యము. ప్రథమాశ్వాసము, ప. సం. 146 వావిళ్ళ, మద్రాసు, 1966
 3. నన్నయ. ఆంధ్రమహాభారతము. అరణ్య పర్వము, ప్రథమాశ్వాసము, ప. సం. 146
 14. నరసింహము, విశ్వనాథము, హరివంశపురాణము, ద్వితీయ భాగము. ప్రథమాశ్వాసము. ప. సం. 97 అష్టమాశ్వాసము, పుట. 331
 6. పరవకవి, చెళ్ళపిళ్ళ. యామినీపూర్ణతిలకా విలాసము. షష్ఠాశ్వాసము, ప. సం. 87
 18. నరసింహాచార్యులు, మాడతూషి. పల్లవీపల్లవోల్లాసము. తృతీయాశ్వాసము, పుట. 49
 7. నరసింహకవి, అల్లాడు నారదీయ పురాణము. ప్రథమాశ్వాసము. ప. సం. 104 షష్ఠాశ్వాసము. ప. సం. 123. అష్టమాశ్వాసము, ప. సం. 283 ఆంధ్రప్రదేశ్ గవర్నమెంటు ఓరియంటల్ మాన్యుస్క్రిప్టు లైబ్రరీ, ప్ర. ము. 1975
 13. నరసింహరెడ్డి, ఉమ్మడి. శ్రీకృష్ణ సత్యభామా కళ్యాణము. చతుర్థాశ్వాసము, ప. సం. 22 శ్రీధర్ ప్రెస్, ప్ర. ము. హైదరాబాదు, 1983
 9. నారాయణమూర్తి, భోగరాజు. కృష్ణాకుమారి, తృతీయాశ్వాసము. పుట. 54,55 స్కేప్ అండ్ కో ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. కాకినాడ, 1912
 1. నాగవీరయ్యశాస్త్రి, ముదిగొండ. శివపురాణము.
 11. నారాయణరావు, కాళ్ళకూరి. వరవిక్రయము. ప్రథమాంకం, పుట. 26,27 కొండవల్లి ప్రచురణ, రాజమండ్రి, 1985
 2. నాగయ, బ్రహ్మనారద సంవాదము. ప్రథమాశ్వాసము, పుట. 42
 1. నృసింహకవి, సంకుసాల. కవికర్ణరసాయనము షష్ఠాశ్వాసము. ప. సం. 195. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ముద్రణ, 1967
 4. పద్మయ్యకవి, మావూరి. నీలకుంతరి విలాసము. పుట. 38 శ్రీమత్త్రిపుర సుందరీ ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. ఏలూరు, 1895
 5. పావరాజు, కంకంటి. శ్రీ మదుర్రరరామానుజము. సప్తమాశ్వాసము, ప. సం. 435
 6. పావయారాధ్యుడు, ములుగు. దేవీభాగవతము. ప్రథమాశ్వాసము. ప. సం. 261 పంచమాశ్వాసము, ప. సం. 535, 802
 - .. సర్వమధురము, రెండవ విన్నవము, విష్ణుస్తవఘట్టము. శైవప్రభావిత ముద్రాక్షరశాల, వరంగల్. కా. క. 1849
 7. పార్వతీశ్వరశాస్త్రి, మండపాక. శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము. ఏకాశ్వాసము, ప. సం. 281
 2. పార్థసారథిశ్రేష్ఠి. అయ్యవకోటి. సత్యవిజయము. చతుర్థాశ్వాసము, ప. సం. 26 ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు ప్రచురణ, హైదరాబాదు

(స శేషము)

రెండవ పుస్తకం 'వరాలు' గేయకావ్యము. తెలుగు సాహిత్య లోకానికి సుజాతాదేవిగా రిచ్చినవరం, 'వరాలు' కావ్యము. ఈ మధ్య దూరదర్శన్ లో 'స్వాతంత్ర్యానంతర కవయితులు' అనే చర్చా కార్యక్రమం ప్రసారమయ్యింది. అందులో జాతిలో చైతన్యం కలిగించి, ముందుకు నడిపే యుగకర్తల వంటి కవయితులు ఎవ్వటికైనా వస్తారా? అనే సందేహాన్ని వెలిబుచ్చడం జరిగింది. వారు బహుళ సుజాతాదేవి గారి 'వరాలు' గేయ కావ్యాన్ని చూడలేదేమో.

కన్యాకుల్కాన్ని నిరసిస్తూ మహాకవి గురజాడ వారు రచించిన 'పూర్ణమృ' కథకి దీటుగా నిలబడవచ్చు, 'వరాలు' కావ్యం. నాడు కన్యాకుల్కం: నేడు వరకట్నం: ఏదైనా కన్నెపారిటి కావం అయినవ్వడు నిరసించక తప్పదు. ఏకోజ పేవరు చూచిన, మనకు కవిపించే ముఖ్యమైన, వార్త, వరకట్న పికాదానికి బలిఅయిన అబల అనేది. కవిపిస్తూనే ఉంటుంది. రావణ కాష్టంలా రగులుతున్న సమస్య వరకట్నం. సమాజం అంతటిని వేదిస్తున్న లోక వృత్తాన్ని ఇతి వృత్తంగా తీసుకొని తీవ్రంగా, హృదయాలని హత్తుకొనేలా 'వరాలు' కావ్యాన్ని సృష్టించేరు సుజాతాదేవిగారు. ఇందులో కదా వస్తువు అందరికీ తెలిసినదే అయినా, చదివిన పాఠకుల మనసు ద్రవించి, కనులు వర్షించేలా మరిచేరు కవయిత్రి. కరుణ రస ప్రధానమైనది ఇది.

అ యింటి వారంతా అమ్మాయి రాకత్తై ఎదురు చూస్తున్నారు. "అమ్మాయి రావారి ముగ్గు వేయాలి. అమ్మాయి బొట్టు పెట్టాలి. అమ్మాయి రావారి దండ గుద్దాలి". అన్నది ఆ తల్లి ఆశ. "అప్పో సొప్పోచేసి, ఒప్పుకున్నది ఇచ్చి, చీర సారెంతోడ సాగ వంపారు." కాశీ వదినది మొదలు పుట్టింటికి, వరలక్ష్మిని పంపలేదు అర్తవారు. "ముద్దు అయిన వగు మోము, సద్దు చేయని నడక,

పెద్దలంటే తక్కి; విద్యైన అసక్తి" కలిగిన వరలక్ష్మి వరహారాళి. ఆమె అత్తవారింటి నుండి వండ్రికి వస్తుందని ఎదురు చూస్తూ కడుపున పడినది మొదలు కల్యాణమై అత్త వారింటికి, వెళ్ళేవరకు వరలక్ష్మి ముచ్చటలు తలచుకొంటూ మురిసిపోతోంది తల్లి. "శ్రావణో వన్నెతో పరిమళించింది, శోభి కలలకు పాప రూపు కట్టింది." "జోసి వచ్చులు పూసి, జోరిగిల బడిలేచి, నవ్వుచూ వట్టింట నడియాదిన తలపు; చిలక వలు కుల చిన్ని జేజేలుచెప్పే, హృదయమాయల లాగి" శోయిరై పాడినట్లు; ఒకటా, రెండో ఎన్నో ఎన్నో మదురోహలు, 'మునిమాపు జారింది, కను చీకటయ్యింది, కళ్ళు కాయలు కాసి, ఒళ్ళు తూలింది, పకువులింటికి వచ్చి మొరలెత్తాయి" అయినా అమ్మాయిరాలేదు. ఇది చదివే సరికి 'అవులు. పెయ్యలుమందల చేరేను. చెట్లను పట్టలు గుమిగూడెను, మింటను చుక్కలు మెరయుచునుండెను. ఇంటికి పూర్ణుడు రాదాయె అనేపూర్ణుడగేయం రోని వంతులు గుర్తుకువస్తాయి. అక్కడ పూర్ణుడు, ఇక్కడ వరలక్ష్మి ఎప్పటికీ తిరిగి రాని చోటుకి వెళ్ళినవాళ్ళే, ఒకరు కన్యా కుల్కానికి, మరిఒకరు వరకట్నానికి బలైన అడ బడుచులు.

వరాల వంటగా వరలక్ష్మిని కన్న తల్లికి కడుపుకోతే నోము పలమయ్యింది. "కడుపు మంట నార్చ కనీళ్ళు చాలవు." కన్నీరే కాదు సాగరాన్ని ఏకమయినా ఆ మంటను చల్లార్చలేవు. కన్నీటి కడలి ఆ కన్నతల్లికి జూతురు కడసారి ఉత్తరం ఇచ్చేడు తండ్రి. "కన్నీటితో కరిగి, కనబడని ఇచ్చోట కన్న

కడుపుకు తెలిసే కనబడని వెత రెన్నో" వరలక్ష్మి వ్రాసిన జాబులోని అక్షరాలు అక్షరాలా ఆమె కడగళ్ళు" అక్షరాలని అరిసి యాలె: అక్షరాలని కరిగి జాలె; అక్షరాలని కుమిలి ఏడ్చె; అక్షరాలని కరిగి పొరలె: "ఎక్కడాఆమె వర్ణకష్టాలిని అని కవయిత్రి వాచ్యం చెయ్యలేదు. కానీ మన మనో పలకంపై సాక్షాత్కరించేటట్లు చేసే రీతి. "ఈలాటి ఆగడములిక సాగని మనుచు, ఊరునాడేకమై వరదయై, పొంగి." అమ్మ గుండెలు కరిగి ఏరులై పారింది.

ప్రీతిలో చెతనయ్యం కలిగి నవ్వుదే ఏ సంస్కరణైనా సత్పితృతావిస్తుంది. పిక సామాజిక సమస్యను తీసుకొని అంతరాంత రాలను తాతే విధంగా మలచేరీమె.

నుజాతాదేవిగారి ముచ్చటైన మాడవ పుస్తకం 'గెయ్యపు', కథల సంపుటి. ఇది పాఠక హృదయాలను గెలుచుకొనే పుస్తకం. ఇందులోని ప్రతి కథ ఒక రసగుళిక. నుజాతాదేవిగారి కథల్లోని వాస్తవికత సమాజానికి జెరాక్స్ కావీలాంటిది. ఈమె వచన రచన, వచన కవిత్వంలా సాగింది. ప్రతి కథా మనసులో చెరగని ముద్రవేస్తుంది.

"చేవలు" కథలో కులసమ్మ చేతల మనస్తత్వం కలిగినది. చిన్న చేవను పెద్ద చేవ మింగడం అనేది వాటి సహజగుణం. తన కందుబాటులో ఉన్న సిట్టిని రావులు లొంగదీసుకొంటే, నెల తప్పిన తనజూతురు సిట్టిని, అసంగతి వాచి, దీకొట్టు శోభిగాది కియ్యాలని బయలు దేరింది కులసమ్మ. అది 'చేవల' న్యాయం.

'అంకితానిదేవుంది లే వాదూ! అన్న బెట్టా లంటే వాద కాని' అన్న అదిశేషయ్య మాటల్లో, ఎందరో ముసలి తల్లి, దండ్రుల వేదన వ్యక్తమవుతుంది. 'అంకితం' కథలో.

'సవికలాక చుట్ట చుట్టి బయటకు పోరేసి నాటిని చిక్కదీసి, వన్నెజేసి, దుర్వాసన పోగొట్టి ఉవయోగం తోనికి తెత్తన్నం. దుర్మార్గం అట్టలు గట్టుకు పోయింది లోకంలో ఆ చిక్కు రెవరు తీస్తారు: స్వార్థంతో చెడువోసన గొడుగుంది పెపందం ఆ గబ్బెవరు కడుగుతారు: ఎటుచూసిన మోసం, స్వార్థం అయ్యెట్టాపోతాయి?' 'ఎటు చూస్తే అటు' కథలో సవారీలు కట్టే మంగమ్మ ద్వారా రిచయిత్రి వరికించిన వలుకులు వాస్తవికతకు మచ్చుకునకలు, ఏల్లరి పెంపకం అనివారావ్రతం లాంటిదని "రాక్షసముద్ర" కథ ద్వారా తెలియ జేస్తారు.

ఇలా ఒకటా, రెండో ప్రతీకథా, ప్రతి వాక్యం సందేశానాత్మకంగా మలచబడ్డాయి. కథ, కావ్యం, పాట; ప్రక్రియ ఏదైనా, చెప్పే విషయంలో, విధానంలో పాఠకుల హృదయాలలోకి చొచ్చుకు పోయే గుణం కనిపిస్తుంది. వచ్చని పల్లె వాతావరణ వర్ణనలు. సజీవ వాస్తవిక చిత్రీకరణలు ఈమె రచనలు. కనిపించిన ప్రతిదాన్ని చదివి అయ్యో! సమయా వ్యర్థం అయ్యిందే అని విచారించే పాఠకులకు నా సలహా ఏమంటే ఈ పుస్తకాలను తప్పకుండా చదవ మని. ఇవి చదవడం వలన అలా విచారించ వలసిన అవసరం ఏ మాత్రం కలగదు మరి కదా అనందం మిగులుతుంది. కావ్యానందం బ్రహ్మానందం కుల్యం కదా !!

.... —....

జనమాలా-చన 4,5,6,7,8,9,10,11,12 వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20,12,15,15,15,15, 20 20 రూ. లు ఎం. ఓ. చేసినవారికి ఖర్చులు మేమే భరించి విజిప్టర్లు పోస్టులో పంపగలము. వి. పి. సద్దతి తేదీ.

- సంపాదకుడు.

